

VIESTI

Himalajan haltuun

**Sigrid Gahmberg lähti vuonna 1895
Savonlinnasta Tiibetiin viemään
Jumalan sanaa. Kaikki ei todellakaan
mennyt niin kuin piti.**

9 Alimman kastin
työttömille
ilmaistyö on pakko

24 Vangit, nuo
nuorison hyvät
roolimallit

30 Diakonissa oli
yhden hengen
liikkuva sote-alue

> 3/2016

Aurinko laskee Fuengirolassa joka iltavaikuttamatta myös Los Bolichesin suomalaisalueella. Siellä sosiaali- ja terveyshuollosta voi vastata ennustaja tai pappi.

18

- 3 Pääkirjoitus: Riku Siivonen
- 4 Sote-veteraanin iltahuuto
- 5 Työttömät pakotetaan ilmaistyöhön
- 9 Kolumni: Jukka Orma
- 10 Reportaasi: Näky lähetti Tiibetiin, vaan kuinkas sitten kävikään?
- 17 Kolumni: Jyrjsijöitä yrittäjiksi? Heli Suominen kummastelee
- 18 Henkilö: Jukka Hampunen tuntee katujen miehet
- 30 Aikojensa vahvat: murros sosiaali- ja terveyspalveluissa on täällä – taas!
- 32 Kallion kaverukset löysivät toisensa Seniori-Vamoksesta
- 35 Kolumni: Karin Strandberg kysyy, onko kutsumus ammatillisuuden vastakohta

Viesti Helsingin
Diakonissalaitoksesta
122. vuosikerta

Ilmestyy neljästi vuodessa
www.viestilehti.fi

Päätoimittaja
Riku Siivonen
riku.siivonen@hdl.fi

Kannen kuva
Hämeen maakunta-arkisto

Ulkoasu
AD Iiro Törmä
Ulkoasukonsepti Markus Frey

Julkaisija
Helsingin Diakonissalaitos
p. 09 77 501
Alppikatu 2, 00530 Helsinki

Tämän numeron tekijät
Taru Berndtson, Antti Järvi,
Ilkka Karisto, Ari Lahdenmä-
ki, Arttu Muukkonen, Anna-So-
fia Nieminen, Jukka Orma,
Olli-Pekka Orpo, Aleksii
Poutanen, Kari Pullinen, Anu
Silfverberg, Heli Suominen,
Juha Törmälä, Maxim Usik.

Painopaikka
Grano, Kuopio
ISSN-L 1235-1024
ISSN 1235-1024 (Painettu)
ISSN 2323-5845 (Verkojulk.)

Tilaukset ja
osoitteenmuutokset
Helsingin Diakonissalaitos
Neuvontapalvelut p. 09 77 501
viesti.osoitteet@hdl.fi

Malja luojaan lyömille

ARTTU MUUKKONEN

"Tienraivaajien osa ei ole helppo, jos tavoite näyttää absurdilta."

KUN PARIKYMPPISEN REPPUREISSAAJAN välivuosi ja itsensä etsiminen häiriintyy – akuutin rahapulan tai koti-ikävän vuoksi – Skype ja sähköiset rahansiirrot palauttavat matkan hetkessä taas raiteilleen. Aina ei ole ollut näin.

AJATELKAAPA TÄTÄ: lähteä nyt 1800-luvun lopulla pohjoisen sydänmailta lähetystyöhön eristäytyneeseen Tiibetiin Himalajan vuoristoon. Jopa globalisaation ja itsenäisen matkailun aikakaudella kasvanneesta aikuisesta ajatus tuntuu täysin järjettömältä. Mutta kuten Ilkka Kariston artikkeli tässä lehdessä kertoo, vapaakirkollisen liikkeen voimahahmot Suomessa ja Ruotsissa päättivät sata vuotta sitten tehdä juuri niin. He olivat saaneet asialleen mielestään jumalallisen varmuuden ja näyn. Tiibetiin oli päästävä, vaikka tietysti lähempääkin olisi löytynyt muunuskoisia köyhiä. Vihamielinen vastaanotto Himalajan liepeillä ei vakaumusta horjuttanut.

JUURI HANKKEEN JÄRJETTÖMYYDESSÄ piilee sen kauneus. Joskus toivoisin olevani enemmän sellainen ihminen, joka vie uskomansa hyvän asian niin pitkälle kuin voi, ei väliä vaikka asumus lahoaisi alta tai malaria korjaisi koko miehen tai naisen.

En usko, että elämme historiallisessa mielessä erityisen poikkeuksellista aikaa. Mutta tuskin toisten ihmisten ja planeetan kanssa yhdessä eläminen tulee koskaan ihan helppoa olemaan. Siksi annan mielelläni arvoa kaikille luoja luomille ja luoja lyömille, jotka saavat pätkähulluja ajatuksia. Hei, lennetään kuuhun! Hei, tehdään aalloista energiaa!

TIENRAIVAAJIEN OSA EI OLE koskaan helppo, jos tavoite näyttää absurdilta. Kun ajatus kahdeksan tunnin työpäivästä pälkähti jonkun päähän, päämäärän ei uskottu oikeasti toteutuvan. Me emme voi tietää, kuka tämän päivän pätkähullujen ajatusten esittäjistä on itse asiassa todellinen mullistaja, todellinen Galileo tai Darwin. Varokaamme siis tuomitsemasta suuria pyrkimyksiä. Nostakaamme sen sijaan malja kaikelle uskolle, joka vie ihmiskuntaa eteenpäin!

Riku Siivonen
Päätoimittaja

”Euro ei ole etiikan vihollinen”

Sosiaali- ja terveystalouden tähtiä kokoontui Helsingin Diakonissalaitoksen Aurora-saliin. Siellä sote-veteraani Martti Kekomäki muistutti, että sosiaali- ja terveysjärjestelmissä ei ole koskaan tarpeeksi rahaa.

LASTENKIRURGI ja monien sosiaali- ja terveysjärjestelmän kehittämistyöryhmän vakiojäsen **Martti Kekomäki** tekee ensi alkuun paljastuksen. Keväällä hän sai nimittäin puhelun. Kekomäeltä meni hetki ymmärtää, kuka puhuja oli. Lopulta hän ymmärsi, että puhuja oli pääministeri **Juha Sipilä**. Sipilällä oli Kekomäelle tehtävä: kahdeksan puolueen kesken olisi saatava sote-sopu.

Kekomäki toimi eräänlaisena faktoista muistuttajana ja viestinviejänä – ja kyllä, saatiin aikaan sopimus. Siinä oli kaikki oleelliset hyvän sote-uudistuksen elementit: keskeistä on, että perusterveydenhuolto, erikoissairaanhoido ja sosiaalivakuutus ovat yhden ja saman tahon komenuksessa. Sokeasta tuottavuustavoitteen irrottauduttaisiin, ja korvausperusteet muuttuisivat tuotetusta palvelusta hyvinvointivastuuseen: että yksilö paranee.

”Sellainen järjestelmä on perverssi, jossa hoidon mokaamalla lisää rahaa. Huonosta hoidosta maksetaan enemmän kuin hyvästä!” Kekomäki sanoo.

Nyt siitä päästäisiin eroon.

MUTTA TOISIN KÄVI. Nuo kahdeksan puoluetta alkoivat venkoilla ja edelleen on epäselvää, millainen uusi malli on. Kekomäki kertoi tarinan Helsingin Diakonissalaitoksen järjestämässä Eurot ja etiikka -keskusteluillalla.

Siellä Kekomäellä oli toinenkin viesti: niukkuus leimaa aina ja iankaikkisesti sote-palveluja. Terveyspalvelut ovat pohjimmiltaan ylellisyshyödyke.

”Terveysmenojen määrä korreloi enemmän kansankunnan vaurauden kuin vallassa olevan hallituksen politiikan kanssa”, hän muistutti.

Kysyntää on aina enemmän kuin palvelutarvetta. Siksi priorisointi ei ole

uusi ja paha sana, vaan se on aina läsnä. Vaikka bruttokansantuote laukkaisi kahdeksan prosentin vuosikasvua, rahaa ei olisi silti ”tarpeeksi”.

”Priorisointi on pohjattoman palvelutarpeen muuttamista rajatuksi kysynnäksi.”

Jokaisessa hoitopäätöksessä on kuitenkin läsnä myös potilas – järjestelmän pitää olla läpinäkyvä ja sellainen, että se on ihmisten oikeustajun mukainen.

JUURI SIKSI siitä on tärkeää puhua avoimesti ja tehdä selkeitä päätöksiä. Hoitoteknologia kehittyy niin nopeasti, että meidän pitää koko ajan miettiä, mitä otetaan käyttöön ja kenen kohdalla. Liikaa ei silti pidä odottaa lääketieteeltäkään. Se ei Kekomäestä ole kaksista.

”Kroonisten ja parantumattomien sairauksien hoito vie 70 prosenttia länsimaiden terveysbudjetista. Emme osaa parantaa sokeritautia, emme verenpainetautia, emme sydäntauteja”.

Kekomäen mukaan ei ole mitenkään paha käyttää rahaa terveystalouteen. Mutta raha ei saa kuluu transaktioihin tai poppamieshoitoihin.

KEKOMÄEN MUKAAN sote-uudistuksessa tärkeintä on pitää huoli, ettei käy niin kuin Sampo-kortille. Se oli lasten sairausvakuutus, jossa korvattiin kaikki hoidot eikä Sampo-yhtiö ollut mukana päättämässä tarpeellisista hoidoista. Kortin vakuutusmaksut kymmenkertaisivat muutamassa vuodessa.

Martti Kekomäki muistutti, että priorisointi on ollut läsnä aina, kun sosiaali- ja terveyspalveluita on järjestetty.

Valinnanvapauden tärkeyttä on Kekomäestä ylikorostettu – varsinkin jos ihminen saa valita ikään kuin vain palvelutuottajan alaoen, mutta on kiinni juuri sen talon palvelukeroksissa.

”Tutkitusti vain pieni osa suomalaisista lääkäreistä uskoo, että valinnanvapaus parantaa ihmisten tasa-arvoa ja auttaa kustannusten hallinnassa.”

KOMMENTTI PUHEENVUORON esittänyt Heikki Hiilamo sanoi, että Suomessa on jo nyt varsin integroitu järjestelmä, jossa raha kuluu olennaiseen. Uudistuksen kohtalonkysymys on hänen mukaansa se, miten säilyttää julkisen järjestelmän laatu niin, että parhaat asiakkaat eli veronmaksajat eivät äänestä jaloillaan ja valitse aina yksityistä.

Hiilamosta näyttää, että uudistuksessa toimitaan vastoin markkinatalouslogiikkaa: ei pidetä kokonais kustannuksista kiinni, vaan korostetaan valinnanvapautta.

”Valinnanvapauden väärä korostaminen estää integraation pyrkimistä.”

Diakonissalaitoksen toimitusjohtaja **Olli Holmström** sanoi, että hyvä valinnanvapaus on sitä, että yhteisillä rahoilla tuotetaan vaikuttavia palveluita, joita paitsi tarvitaan, myös halutaan.

”Se ei tarkoita hyvinvointimarkkinoita basaarityyliin, vaan järjestelmää, jossa palkitaan niitä palveluntuottajia, jotka saavat ihmiset parantumaan ja voimaan hyvin.”

Riku Siivonen

Alimman kerroksen työttömät

Pitkäaikaistyötön ohjataan yhä useammin kunnan sosiaalitoimen asiakkaaksi ja kuntouttavan työtoiminnan piiriin, sanktioiden uhalla. Kuntouttava työtoiminta on ehkä toimintaa, mutta se ei ole työtä ja vielä vähemmän kuntoutusta. Työttömälle toiminnan pitäisi olla ensimmäinen askel kohti oikeaa palkkatyötä, mutta monen mielestä siitä on tullut kunnille helppo tapa saada ilmaista työvoimaa.

TEKSTI > TARU BERNDTSON KUVITUS > MAXIM USIK

TYÖ SUJUU hellepäivänäkin rutiinilla Vantaan kaupungin uusimmassa työvalmennustalossa Reelissä. Päiväkotien likapyykkiä tuovat pakettiautot ajavat katetulle pihalle. Pyykki puretaan autoista, lajitellaan ja ladataan pesukoneisiin. Sitten pyykki mankeloidaan ja kuljetetaan takaisin päiväkoteihin.

Pyykinpesun vaiheista huolehtivat henkilöt eivät kuitenkaan ole Vantaan kaupungin tai esimerkiksi ostopalveluyrityksen työntekijöitä vaan kuntouttavan työtoiminnan piirissä olevia vantaalaisia työttömiä. Toiminnan sääntöjen mukaan heitä kutsutaan asiakkaiksi. Pyykinpesu tai mankeloiminen ei tässä pesulassa ole työtä vaan työtoimintaa.

KUNTOUTTAVA TYÖTOIMINTA on lakisääteistä aktivointia pitkäaikaistyöttömille. Sen tavoitteena on työllistymismahdollisuuksien sekä elämänhallinnan edistäminen. Kuntouttavaa työtoimintaa järjestävät kunnat, eivät siis valtion ylläpitämät TE-toimistot.

Kuntouttavan työtoiminnan käyttö on lisääntynyt selvästi viime vuosina. Vuonna 2010 toimintaan osallistui noin 15 000 henkeä, vuonna 2013 osallistujia oli 24 200 ja viime vuonna jo noin 25 700.

Ilmeinen syy kuntouttavan työtoiminnan lisääntymiselle on pitkäaikaistyöttömyyden kasvu. Pitkäaikaistyöttömiä on nyt yli kymmenen prosenttia enemmän kuin vuosi sitten. Heinäkuussa 2016 yli vuoden työttömänä oli ollut jo 127 000 henkilöä.

Toinen syy toiminnan yleistymiselle piilee kuntataloudessa. Valtio kannustaa kuntia toiminnan käyttöön rahalla. Edellinen hallitus lisäsi kannustimia entisestään.

Kuntouttava työtoiminta

> Kunnan järjestämä sosiaalipalvelu pitkäaikaistyöttömille.

> Kuntouttava työtoiminta voi olla monenlaista. Monet kunnat järjestävät toimintaa, esimerkiksi erilaisia kokoonpano- ja korjaustöitä, työllisyyskikissä ja -pajoissa. Kunta voi myös ostaa kuntouttavan työtoiminnan palveluja toiselta kunnalta tai joltakin järjestöltä. Osa kuntouttavan työtoiminnan asiakkaista työskentelee kunnan toimipaikoilla.

> Kuntouttava työtoiminta voi olla myös harrastusluonteista tai siihen voi sisältyä opiskelua.

> Kuntouttavan työtoiminnan asiakas voi osallistua toimintaan vähintään neljä tuntia päivässä vähintään yhtenä ja enintään neljänä päivänä viikossa.

Työkokeilu

> TE-toimiston tarjoama palvelu, jonka kautta työtön tai esimerkiksi ammatinvaihtaja voi kokeilla jotakin työpaikkaa uravaihtoehtojen selvittämiseksi.

> Työpaikka voi olla yrityksissä, julkisella tai kolmannella sektorilla. Jos työkokeilusta on sovittu työllistymissuunnitelmassa, on siihen osallistuminen työttömälle pakollista työttömyysetuuden menetyksen uhalla.

> Työkokeilun ajalta maksetaan samaa työttömyysetuutta kuin työttömänäkin. Jos kokeilusta on sovittu työllistämissuunnitelmassa, maksetaan etuuden päälle yhdeksän euroa päivältä. Työkokeilu ei ole työsuhde.

Palkkatuki

> Harkinnanvarainen tuki, joka voidaan myöntää työttömälle työnhakijalle, mikäli hänen mahdollisuutensa saada työtä avoimilta työmarkkinoilta on esimerkiksi sairauden, vammän tai pitkän työttömyysjakson takia heikentynyt. Palkkatuen myöntää TE-toimisto, ja palkkatuettu työ on normaalia, työsuhteista työtä.

> **Sen enempiä työkokeilu kuin palkkatuella työllistämisenään eivät saa vääristä yritysten välistä kilpailutilannetta. Myöskään irtisanottujen ja lomautettujen työntekijöiden tilalle ei saa ottaa työkokeilijoita eikä palkkatuella työllistettyjä.**

Nykyään valtio rankaisee kuntaa joksikaista yli 300 päivää työmarkkinatuella olleesta kuntalaisesta siten, että kunta joutuu maksamaan puolet hänen työmarkkinatuestaan. Jos työttömyyttä on kestänyt yli tuhat päivää, maksettavaksi tulee jo 70 prosenttia. Tästä työmarkkinatuen kuntaosuudesta kunta välttyy järjestämällä pitkäaikaistyöttömille työtä tai kuntouttavaa työtoimintaa.

Kunta saa kuntouttavan työtoiminnan järjestämisestä säästöjen lisäksi myös palkkiota. Jokaisesta päivästä, jonka työtön on kuntouttavan työtoiminnan piirissä kilahtaa kunnan kassaan 10,09 euroa normaaliin sosiaali- ja terveystalvelujen valtionosuuksien lisäksi.

Myös toimintaan osallistuva työtön saa hieman ylimääräistä rahaa. Työmarkkina- tai toimeentulotuen päälle valtio maksaa yhdeksän euroa jokaisesta työtoiminnassa vietetystä päivästä.

KUNTOUTTAVAA työtoimintaa alettiin suunnitella 2000-luvun alussa. Kuntien haluttiin ottavan enemmän vastuuta työttömyyden hoidosta ja myös pitkäaikaistyöttömien syrjäytymistä haluttiin torjua. Hankkeen vastustajat pelkäsivät, että Suomen syntymisen palkkatyömarkkinoiden rinnalle palkattomaan työhön perustuvat markkinat ja että viimesijaisesta sosiaaliturvasta tulisi vastikkeellista.

Laki kuntouttavasta työtoiminnasta säädettiin vuonna 2001 siten, että toiminnan järjestämisestä sääntelivät monet rajaukset. Kuntouttavaa työtoimintaa ei esimerkiksi saa järjestää yrityksissä eikä sillä saa korvata palkkatyötä. Toimintaan ei saa myöskään velvoittaa normaalisti työkykyistä työtöntä. Työkykyisiä varten ovat TE-toimistojen palvelut.

SITÄ MUKAA KUIN kuntouttava työtoiminta on yleistynyt, on myös sitä vastaan esitetty kritiikki yltenyt. Uninpankko-poika-blogistaan tunnetuksi tullut juristi Sakari Timonen on nostanut Reeli-pesulan esimerkiksi kuntouttavan työtoiminnan käyttämisestä säästöjen takia. Timonen siteeraa Vantaan kaupunginhalituksen pöytäkirjaa marraskuulta 2014. Pöytäkirjassa todetaan, että Vantaan päivähoidon puhtaustalveluiden kustannukset ovat neljänneksen korkeammat kuin verrokkikunnissa.

Säästöratkaisuksi hallitus hyväksyi pyykkihuollon järjestämisen yhdessä tai kahdessa keskitetyssä pesulassa yh-

teistyössä työllisyystalveluiden kanssa. Reeli-pesulan toiminta käynnistyi syksyllä 2015 ja pääasiassa kuntouttavan työtoiminnan asiakkaat alkoivat huolehtia päiväkotien pyykeistä. Aikaisemmin jokaisessa päiväkodissa oli oma pesula ja päiväkotien laitoshuoltajat huolehtivat pyykinpesusta.

Työllisyystalveluiden johtaja Heidi Nygrén Vantaan kaupungilta sanoo, että säästöjä lähdettiin etsimään päiväkotien puhtaustalveluista, koska lasten toimintoista ei haluttu säästää.

”Myös työllisyystalveluiden tehtävänä on tuottaa talveluita, jotka aidosti edistävät työllistymistä. Tämäntyyppistä pesulatoimintaa on järjestetty muissa kunnissa, ja halusimme kokeilla sitä.”

Reelin palveluesimies Rauno Lipsasen mukaan Reelin pesulatoiminta on pienimuotoista eikä pesulan tuottavuutta voi verrata liiketoimintaperiaatteella toimiviin pesuloihin. Niissä tuottavuus on moninkertainen.

Reelissä pyykinpesuun eri vuoroissa osallistuu 30–40 kuntouttavan työtoiminnan asiakasta. Lisäksi pesulassa työskentelee viisi työkokeilijaa sekä muutama työharjoittelua suorittava opiskelija.

TIETYSTI KUNNILLE koituu kuntouttavan työtoiminnan järjestämisestä myös menoja, esimerkiksi työtoiminnan ohjaajien palkoista. Reelissä toimintaa ohjaa yhdeksän työntekijää. Palveluesimies Lipsasen lisäksi palkattuna on yksi sosiaaliohjaaja sekä kaksi muuta ohjaajaa, jotka ohjaavat päivittäistä työtä sekä auttavat uravalmentajan kanssa työnhaussa. Muut viisi ohjaajaa on työllistetty määraikaisesti valtion palkkatuella.

Heidi Nygrénin mukaan Vantaa tarjoaa työtoiminnan asiakkaille paitsi uraohjausta myös muita tukitoimia, kuten atk-opetusta sekä maahanmuuttajataus-taisille asiakkaille kielikoulutusta.

”Reelin toiminnan kautta ei kaupungille ole tähän mennessä syntynyt säästöjä, maksaahan esimerkiksi varhaiskasvatuksen toimiala työllisyystalveluille pyykkien pesemisestä. Suurimmat säästöt syntyvät siitä, että uusiin päiväkotihin ei tarvitse rakentaa pesulaaostoa. Ja siitä, että Reelin avulla vantaalaiset pitkäaikaistyöttömät pystyvät toivottavasti työllistymään”, Nygrén sanoo.

KUNTOUTTAVAN työtoiminnan asiakkaita on myös kuntien tavallisislla toimipaikoilla.

Varsinaissuomalainen Sinikka on lähes valmis lähihoitaja. Hänen työhistoriaansa kuuluu muun muassa kymmenen vuoden työskentely vanhainkodissa. Avioerosta alkoi vaikea jakso elämässä ja noin viiden vuoden työttömyys. Nyt Sinikka on työskennellyt kuntouttavan työtoiminnan kautta kotikuntansa vanhainkodissa vuoden verran. Hän on ollut toimintaan hyvin tyytyväinen. On hyvä, että päivissä on tekemistä ja myös yhdeksän euron korvaus toimintapäiviltä on tervetullut.

Sinikan kohdalla kuntouttava työtoiminta on normaalia vanhusten perushoitoa. Sinikka on myös silloin tällöin saanut tehdäkseen muutaman päivän sijaisuuksia vanhainkodissa, ja kesäksi hänet on palkattu lomansijaiseksi.

Sinikan kohdalla kunta siis vaikuttaisi teettävän normaalia palkkatyötä kuntouttavana työtoimintana. Sinikan kotikunnasta todetaan, että vanhainkodeissa kuntouttavan työtoiminnan asiakkaat tekevät yleensä avustavia tehtäviä, esimerkiksi kattavat ruokapöydän tai seurustelevat vanhusten kanssa. Jos asiakas itse haluaa, hän voi avustaa myös hoitotyössä varsinaisen hoitajan apuna, mutta ei koskaan itsenäisesti.

Kunnan edustajan mukaan kuntouttavan työtoiminnan asiakkaita ei sijoiteta sellaisiin töihin, joista on työntekijä

parhailaan lomautettuna.

Vantaalla noin neljäsosa kuntouttavan työtoiminnan asiakkaista on tavalisilla työpaikoilla, esimerkiksi päiväkodeissa ja kirjastoissa. Heidi Nygréinin mukaan heitä ei koskaan lasketa mukaan henkilöstömitoitukseen ja he tekevät vain avustavia tehtäviä, esimerkiksi pukevat ja leikkivät lapsia päiväkodeissa.

AVUSTAVIA TAI EI, kyse voi olla laittomuudesta. Kuntouttavasta työtoiminnasta vastaava johtaja Eveliina Pöyhönen sosiaali- ja terveystieteistä toteaa, että kuntouttavalla työtoiminnalla ei saisi korvata virka- tai työsuhteesta tehtävää työtä. Tämä koskee myös avustavia tehtäviä.

Kuntien kannalta sopivan työtoiminnan löytämistä mutkistaa se, että kuntouttavan työtoiminnan on lain mukaan oltava työmarkkinoille pääsyn kannalta mielekästä ja riittävän vaativaa – mutta se ei siis kuitenkaan saa korvata työ- tai virkasuhteista työtä. Pöyhönen myöntää mahdollisen ristiriidan.

”On myönnettävä, että tämänhetkessä lainsäädännössä ei ole tarpeeksi tarkkarajaisesti määritelty sitä, minkälaiset työtehtävät olisivat mielekkäitä kuntouttavana työtoimintana tehtäviksi ilman, että ne korvaisivat työ- tai virkasuhteista työtä. Lainsäädännön uudis-

tamisen yhteydessä määrittely yritetään tehdä tarkemmaksi.”

Pöyhösen mukaan pääluottamusmiehellä on oltava mahdollisuus seurata, ettei kuntouttavalla työtoiminnalla korvata työ- tai virkasuhteista työtä. Työttömien valtakunnallisen yhdistyksen puheenjohtajan Jukka Haapakosken mukaan käytännössä asiaa ei kuitenkaan valvota.

Reelistä on kanneltu Uudenmaan aluehallintovirastoon. Viime lokakuussa virasto totesi Reelin toiminnan lainmukaiseksi.

TULKINNANVARAINEN on myös sääntö siitä, kuka voi osallistua kuntouttavaan työtoimintaan. Lain mukaan toimintaan voivat osallistua sellaiset työttömät, jotka eivät työ- tai toimintakykynsä asettamien rajoitusten vuoksi kykene ottamaan osaa TE-hallinnon ensisijaisiin palveluihin, vaikkapa työvoimakoulutukseen tai työkokeiluun. Pelkästään työn puute siis ei saisi olla syytä siihen, että asiakas ohjataan kuntouttavaan työtoimintaan.

Vuoden 2015 alussa sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö tiukensi ohjeistusta. Kuntia muistutettiin siitä, että kuntouttava työtoiminta ei ole massatoimintaa, vaan sen on oltava räätälöityä kuntoutusta kuntoutuksen tarpeessa oleville.

Rauno Lipsasen mukaan Reelin asiakkaita yhdistää oikeastaan pelkäs-

”Kuntouttavan työtoiminnan sääntöjen mukaan toiminnan sisällön on oltava mielekästä, mutta se ei kuitenkaan saa olla oikeaa työtä.

> Artikkeleli

”Yhdeksän euronkin lisätulo päivässä on tervetullutta.

tään se, että he ovat vantaalaisia työttömiä. Asiakkaista runsaat puolet on maahanmuuttajia.

”Osalla pitkä työttömyys johtuu jostakin diagnosoimattomasta vammasta, esimerkiksi oppimisvaikeuksiin liittyvästä, mutta monella on taustalla vain pitkittynyt työttömyys. Ala on voinut kadota alta, kuten vaikkapa kirjanpainajilla. Maahanmuuttajille suomen kielen osaamattomuus on tärkeä työn saamista vaikeuttava tekijä”, Lipsanen kertoo.

Eveliina Pöyhönen myöntää, että kunnan kasvanut maksuosuus pitkäaikaistyöttömien työmarkkinatukimenoista saattaa aiheuttaa painetta ohjata kuntouttavaan työtoimintaan myös työkykyisiä ihmisiä.

Vantaalla on myös paljon pitkäaikaisyöttömiä, jotka eivät ole kuntouttavassa työtoiminnassa. Heidi Nygrénin mukaan työmarkkinatuen kuntaosuutta maksetaan noin 3 500 työttömästä. Kuntouttavan työtoiminnan käyttö on kuitenkin lisääntynyt selvästi viime vuosina. Vuonna 2008 toimintaan osallistui 180 henkilöä, tänä vuonna jo noin 1 300.

EIKÖ KUNTA VOISI yksinkertaisesti työllistää pitkäaikaistyöttömiä vältyäkseen ”sakkomaksulta”?

THL:n tutkija Peppi Saikku puhkeaa nauramaan. Ehdotus on niin yllättävä.

”Monessa kunnassa kipuillaan asian kanssa. Yksi mahdollisuus olisi työllistää palkkatuella. Ongelmana on se, että palkkatukeen on osoitettu niin vähän rahaa”, työttömien aktivointitoimista tutkimusta tehnyt Saikku sanoo.

Palkkatuesta puhutaan kaihoten Reelinkin kahvipöydässä. Palkkatuki olisi iso askel eteenpäin, voisi saada edes puoleksi vuodeksi oikean työpaikan. Lomat, työterveyshuolto, mahdollisuus ansiosidonnaiseen päivärahaan. Ja tietysti palkkaa. Mutta palkkatuettu työpaikka jää monelle haaveeksi. Yksi matkii vieranomaispuhetta: ”Palkkatukirahat ovat loppuneet tältä vuodelta.”

Haapakosken mukaan palkkatuki-työllistäminen oli yleisin työllistämistoi-

mi ennen kuntouttavan työtoiminnan käynnistymistä. Nyt palkkatukea käytetään selvästi vähemmän, vaikka Haapakosken mukaan myös palkkatuella voitaisiin työllistää räätälöidysti.

Palkkatuki on osa valtion työllisyysmäärärahoja samoin kuin esimerkiksi starttiraha tai työvoimakoulutukseen varatut rahat. Siihen ei erikseen budjetoida rahaa vaan Ely-keskukset voivat päättää, mihin ne haluavat suunnata niiden käytössä olevat työllisyysmäärärahat.

Työllisyysmäärärahoja vähennettiin erityisesti viime hallituskaudella. Jukka Haapakosken mukaan vuonna 2008 työ- ja elinkeinoministeriö osoitti työllistämiseen 554 miljoonaa euroa. Samana vuonna pitkäaikaistyöttömiä oli noin 40 000. Vuodelle 2017 työllistämiseen on budjetoitu 438 miljoonaa euroa. Tällä haavaa yli vuoden työttömänä on ollut 120 000 suomalaista.

Miksi palkkatukiraha vähenee, vaikka pitkäaikaistyöttömyys kasvaa?

TEM:n hallitusneuvos Päivi Pihlajisto sanoo, että julkiselle tai kolmannelle sektorille ei varoja haluta suunnata, koska viime vuosina vain harva on työllistynyt niiltä palkkatukijakson jälkeen avoimille työmarkkinoille.

Työministeri Jari Lindström (ps.) vahvistaa linjauksen.

”Työllisyysmäärärahoja kuten palkkatukea tullaan jatkossakin suuntaamaan nimenomaan yrityksille, koska katsomme, että sitä kautta voisi syntyä pitkäkestoisia työpaikkoja.”

STM:N SELVITYKSEN mukaan noin kolmanneksessa kuntouttavan työtoiminnan jaksoista henkilö etenee TE-toimiston palvelujen piiriin. Usein tämä voi tarkoittaa vain työkokeilujaksoa, jopa samassa paikassa, jossa henkilö on ollut kuntouttavassa työtoiminnassa.

Oikeaan työllistymiseen kuntouttava työtoiminta johtaa vain harvoin. Tämä todettiin muun muassa muutama vuosi sitten pääkaupunkiseudulla THL:n toteuttamassa tutkimuksessa. Yleisimpiä jatkopolkuja olivat paluu työttömäksi työnhakijaksi tai uusi kuntouttavan työtoiminnan jakso. Osa asiakkaista ohjautui myös kuntoutukseen tai hoitoon.

Työllistymistä vaikeuttaa työn vaatimusten lisääntyminen. Peppi Saikun mielestä erilaisille hoiva- ja avustaville töille olisi edelleen kysyntää. Harva vain haluaisi maksaa niistä palkkaa.

”Herää myös ilkeä kysymys, mi-

kä intressi kunnalla on palkata ihmisiä rahalla, jos heitä saa kuntouttavalla työtoiminnalla.”

SELVITYSTEN MUKAAN mukaan useimmat kuntouttavaan toimintaan osallistuvat ovat olleet siihen itse asiassa varsin tyytyväisiä. Se tuo päivärytmin ja sosiaalisen ympäristön. Vantaan Heidi Nygrénin mukaan Reelin asiakastytyytyväisyyskyselyssäkin asiakkaat olivat melkein täysien pisteiden edestä tyytyväisiä.

Moni asiakas on myös niin köyhä, että yhdeksän euronkin lisätulo päivässä on tervetullutta.

Mutta myös toimintaan tyytymättömiä asiakkaita on. Osa tavallisilla toimipaikoilla työtoiminnassa olleista kokee ammattitehtävissä palkatta työskentelyn epäoikeudenmukaisena. Toimintakeskusten työt saatettiin kokea turhauttavina.

Suuri ongelma on periaatteellinen. Kuntouttavaan työtoimintaan voidaan nyky muodossaan velvoittaa sanktion uhalla. Siis pakolla ilmaiseen työhön

Kuntouttavasta työtoiminnasta sovitaan aktivointisuunnitelmassa, jonka laativat yhteistyössä työ- ja elinkeinotoimisto, kunta ja työtön henkilö. Työttömän on osallistuttava suunnitelman laatimiseen työttömyysetuuden menetyksen uhalla. Kuntouttava työtoiminta sisällytetään aktivointisuunnitelmaan silloin, kun mainitut tahot ”yhdessä katsovat, että se on henkilölle sopivin palvelu”.

Teoriassa työttömän pitäisi siis voida vaikuttaa siihen, kirjataanko aktivointisuunnitelmaan kuntouttavaa työtoimintaa vai ei. On epävarmaa, toteutuuko oikeus käytännössä. Mutta jos työtoiminta aktivointisuunnitelmaan tulee, se muuttuu pakolliseksi.

EHKÄ TULEVAISUUDESSA löydetään reilumpi ratkaisu. Uusia toimintamalleja kuntouttavaan työtoimintaan aletaan testata loppuvuodesta osana Osatyökkyisille tie työelämään -kärkihanketta.

Työministeri Lindström kertoo, että ensi vuodeksi suunnitellaan kokeilua, jossa työnantajalle maksetaan määrääjän peruspäivärahaa vastaava summa, jos hän palkkaa työttömän.

Juttua varten on haastateltu kehittämispäällikkö Erja Lindbergiä Kuntaliitosta, THL:n kehittämispäällikkö Jarno Karjalasta sekä erityisasiantuntija Hanna Liski-Wallentowitzia työ- ja elinkeinoministeriöstä. ”Sinikan” nimi on muutettu.

Jukka Orma

Kirjoittaja on muusikko,
joka tunnetaan muun muassa
Sielun Veljet -yhtyeestä.

Niin on jos siltä näyttää

OTSIKKO, Kekkonen omakuvallensa antama nimi, on niin monimerkityksellinen ja kiehtova, että sen ympärille voisi järjestää filosofis-semanttisia logiikkafestivaaleja.

Lauseen perusmerkitys on kuitenkin yksiselitteinen: totuus on silmiesi edessä. Viestin välittymisen kannalta on turha yrittää etsiä salattuja vivahteita ja alkaa kuvitella niitä ykkösmerkitykseksi. Viestin totuus on ensisijaisesti se, joka on päällimmäisenä esillä.

Stupid is as stupid does, kuten Forrest Gump sanoo.

VIESTINNÄN POLEEMISISTA tyylikeinoista vaikeimpia – ja ikävä kyllä käytetyimpiä – ovat ironia ja satiiri. Mutta erityisesti sosiaalisessa mediassa näillä keinoilla väärin ymmärretyksi tuleminen on pikemmin sääntö kuin poikkeus. Someironiaa on syytä varoa. **Jussi Halla-Aho** on edelleen sitä mieltä, että oikeuden hänelle langettamat tuomiot ovat seurausta väärin ymmärretystä ironiasta.

Ei siis ole yllättävää, että Halla-Ahon nuoruuteen kuuluu bassonsoittelu metallimusiikkia esittävässä yhtyeessä. Siellä, jos missään, nämä tyyllilajit ja niiden holtiton tulkinta aiheuttavat ankaraa sekaannusta. On häkellyttävää, miten moninaisilla älyllisillä kuperkeikoilla itseään kunnioittavat kulttuuri-ihmiset yrittävät oikeuttaa rakkauttaan tätä dekadenttia musiikkityyliä kohtaan.

Kaikilla meillä on oikeus tykätä mistä ilmaisumuodosta tahansa. On kuitenkin väärin yrittää ”oikeuttaa” nautintonsa kohdetta yrittämällä tehdä siitä jotenkin yleisesti hyväksyttävää ja moraalista. Metallimusiikissa lauletaan kuolemasta, naisten alistamisesta, sadismista, masokismista, mustasta magiasta, tuonpuoleisesta, Saatanasta.

”Stupid is as stupid does.”

JOS TYKKÄÄ METALLISTA, niin tykkää siitä nahkoineen karvoineen ja sillä siisti. Hesarin toimittaja **Annina Vainio** puolusteli kesällä sivun verran metallimusiikin filosofisia muuttomuksia ja ylilyönnejä omiin arvoihinsa sopi-

viksi. Ehkä osa tekstistä oli ironiaa, onhan kaikki vaikeasti hyväksyttävä niin helppoa pukea satiirin ja ironian kaapuihin. Moni muukin vääntää mustaa valkoiseksi perustellakseen itselle ja muille, että hevi on oikeasti hyvinkin kulttuurista ja kaunista ja humanistisia perusarvoja syyleilevää.

Ja paskat. Hevi ja metalli on räkää, paskaa ja amoraalista sadismia hyödyntävää alatyylisistä räminää, ja niin sen kuuluukin olla. Metallikenttä on olemassa nimenomaan vastakulttuurina, eikä sitä pidä arvottaa millään yleisellä tasolla ”huonommaksi” kuin vaikkapa **Bachin** tai **Beethovenin** teokset. Metallihan ammentaa juuri samoista romanttisen musiikin keinoista, joita saksalaiset mestarit ovat vuosisatoja hyödyntäneet. Myös virtuoottisena musiikinmuotona se vetää vertoja **Paganinin** ja **Lisztin** akrobaattiseen tuotantoon.

NIIN BLUESIN, JAZZIN KUIN ROCKIN arvostelijat ovat syyttäneet niitä turmeluksen levittäjiksi. Väitteillä on yleensä ollut totuudenmukainen pohja. Noiden musiikkityylien rytmikka ja intensiivisyys on hyvinkin seksuaalista luonteeltaan. Kukaan ei väitä, etteikö monien 60-luvun merkittävien bändien tai vaikkapa suomalaisen poliittisen laululiikkeen musiikki olisi yhteiskunnalliseen muutokseen tähtäävää. 70-luvulla punk oli anarkistista alun perin nimenomaan siksi, koska siltä se näytti.

Muutokseen tähtäävän popmusiikin – ja kaiken muunkin taiteen – nerokkuus on aina piillyt juuri siinä, että on osattu yhdistää kaupallisuus taiteellisuuteen, ja joskus myös poliittiseen agendaan. Sex Pistolsin manageri **Malcolm McLaren** nivoi brittiläisen nuorison epätoivon ja aggression yhteen omien kaupallisten tavoitteidensa kanssa esimerkillisen taitavasti.

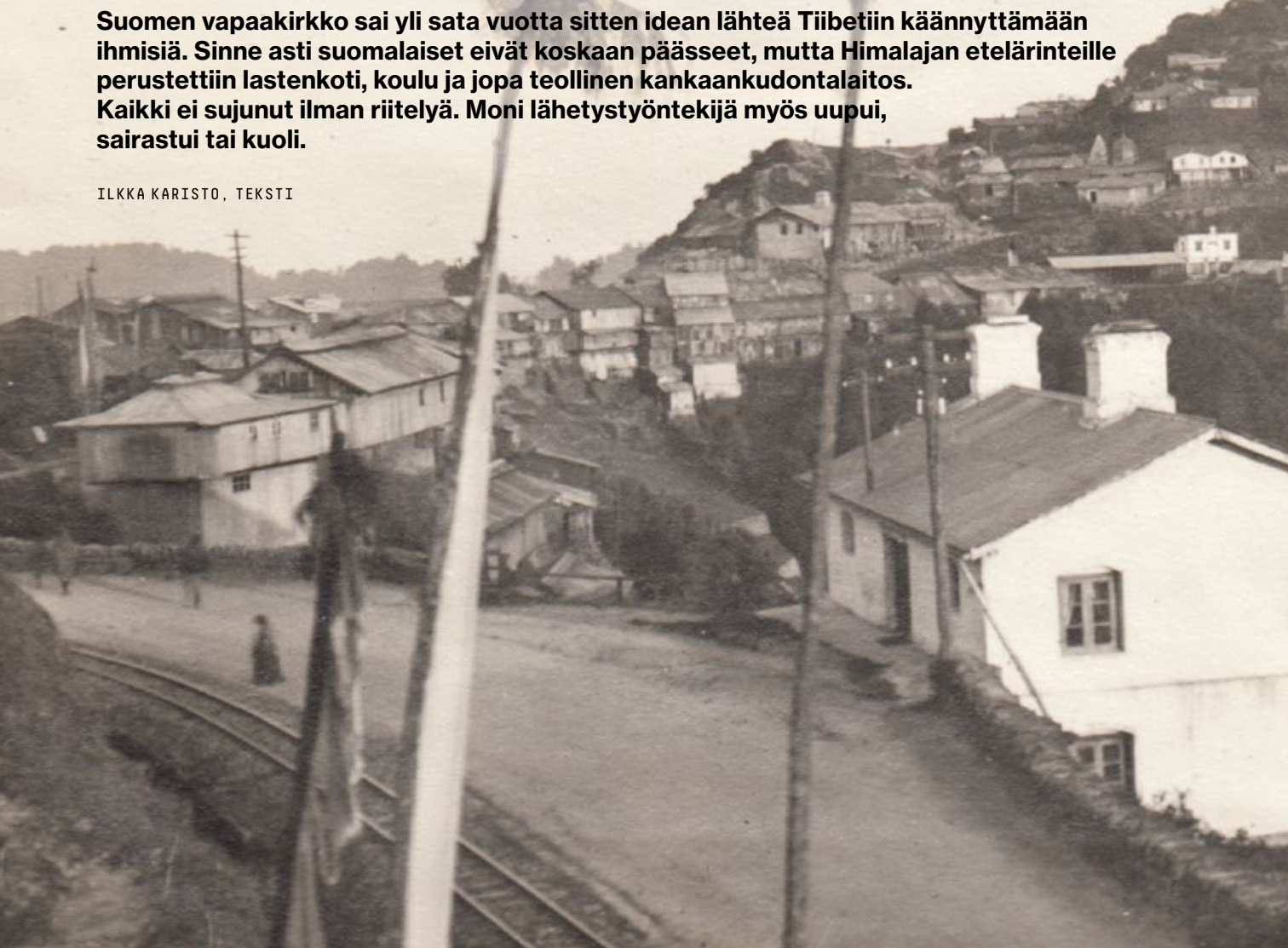
Sex Pistols myi, metalli myy. Niin on hyvä. Jos pidät metallista, niin pidät siitä ja sillä hyvä. Ei tarvitse selitellä. Ihmismielessä on **Freudin** mukaan arkipäiväinen ego, ihanteellinen superego sekä id, jossa möyriivät alhaisimmat viettimme ja salaisimmat himomme. Ne ovat kaikki erilisiä toimijoita – hyväksykäämme ne sellaisinaan ja antaakamme niille rauha rakentaa meistä kokonaisia ihmisiä.

Life is as life does.

Maailman katolle

Suomen vapaakirkko sai yli sata vuotta sitten idean lähteä Tiibettiin käännättämään ihmisiä. Sinne asti suomalaiset eivät koskaan päässeet, mutta Himalajan etelärinteille perustettiin lastenkoti, koulu ja jopa teollinen kankaankudontalaitos. Kaikki ei sujunut ilman riitelyä. Moni lähetystyöntekijä myös uupui, sairastui tai kuoli.

ILKKA KARISTO, TEKSTI

VIIME KESÄKUUSSA Helsingin Sanomissa julkaistiin vaatimaton pikku-uutinen, jossa kerrottiin Suomen Vapaakirkon lahjoittaneen Aasian ja Afrikan maista keräämänsä etnografisen esinekokoelmansa Kulttuurien museolle. Uutisen mukaan ”valtaosa vanhimmasta esineistöstä on peräisin Himalajan etelärinteiltä, jonne Skandinaavinen Allianssilähetys perusti ensimmäiset lähetysasemansa 1800-luvun lopulla”.

Uutinen herätti monia kysymyksiä.

Miksi ihmeessä Suomesta on 1800-luvulla matkustettu tekemään käännätystyötä juuri Himalajan rinteille, yhteen maailman syrjäisimmistä ja vaikeakulkuisimmista kolkista? Ketkä sinne ovat lähteneet ja minkälaisista syistä? Ja miten lähetysasemalle ja sen väelle Himalajalla oikein kävi?

ENSIMMÄISENÄ LIIKKEELLE lähtivät ruotsalaiset, ja määränpäästä päätettiin hieman hätiköiden. Yksi vapaakirkollisen liikkeen varhaisista voimahahmoista, amerikanruotsalainen evankelista **Fredrik Franson** ja hänen uskontoverinsa **John F. Fredericksson** olivat kerran

yhdessä rukoillessaan tulleet siihen käsitykseen, että he olivat saaneet Jumalalta kehotuksen lähteä Tiibettiin.

Sinne ei niin vain päässyt. Dalai Laman hallitsema, syvästi buddhalainen Tiibet oli 1800-luvun lopulla täysin muusta maailmasta eristäytynyt alue, eikä sinne päästetty lainkaan ulkomaalaisia. Tätä Franson, Frederickson ja heidän kahdeksan matkakumppaniaan eivät ilmeisesti tienneet, kun he lähtivät matkaan vuonna 1892. Huhtikuussa ryhmä saapui Intian Himalajalle, Darjeelingin kaupunkiin, joka oli Intiassa asuvien eurooppalaisten suosima lomakohde. Darjeelingissa he törmäsivät muihin

Ghoomin lähetystalo.
Kuva 1890-luvulta.

Anna Fredericksson ja Sigrid Gahmberg.

paikkoja. Kaksi ruotsalaista naista lähti Tiibetin vastaisella rajalla sijainneeseen Sikkimin pieneen kuningaskuntaan ja asettui Lachungin vuoristokylään elelemään paikallisten kanssa. Kaksi miestä matkusti Länsi-Himalajalle etsimään sopivaa tukikohtaa. Sellainen löytyi lopulta islaminuskoisesta Baltistanista, läheltä nykyistä Intian ja Afganistanin rajaa.

Kolmas ryhmä otti päämääräkseen Bhutanin kuningaskunnan, mutta he eivät päässeet sinne asti; lähetystyöntekijät asettuivat rajan toiselle puolelle, Baksaduarin kaupunkiin, jossa oli brittien sotilastukikohta ja suuri basaari. Neljäs ryhmä jäi sumuiseen ja sateiseen Ghoomiin.

Uusia alueita valittaessa haluttiin kunnioittaa Fredrik Fransonin ja John F. Frederickssonin alkuperäistä näkyä: lähetystyötä tehtäisiin vain tiibetinsukuisten kansojen parissa, kun kerran tie itse Tiibettiin oli toistaiseksi suljettu.

ENSIMMÄINEN SUOMALAINEN lähetystyöntekijä, **Sigrid Gahmberg**, lähti Himalajalle elokuussa 1895. Hän oli 30-vuotias pienikokoinen nainen, joka oli kierrellyt ympäri Suomea vapaakirkollisen liikkeen evankelistana. Muutamaa vuotta aiemmin hän oli hakenut lähetystyöhön Kiinaan, mutta hänen hakemuksensa oli hylätty – synä olivat vapaakirkollisen liikkeen sisäiset oppiriidat. Liikkeen vanhempi polvi vierasti nuorten keskuudessa jalansijaa saanutta niin kutsuttua pyhityssuuntausta, jossa vaadittiin koko elämän omistamista Jumalalle.

Himalajalle Gahmberg lähti ruotsalaisen **Susanna Hansenin** pyynnöstä. Naiset olivat tutustuneet toisiinsa Ruotsissa järjestetyllä evankelistakurssilla, ja sittemmin Hansen oli asettunut Baksaduarin lähetyksasemalle Bhutanin rajan tuntumaan.

Sinne Gahmberg nyt suuntasi. Kun hän pitkän merimatkan jälkeen astui laivasta Sri Lankan pääkaupungissa Colombossa, hän kuuli suru-uutisen. Susanna Hansen oli yllättäen kuollut. Testamentissaan Hansen pyysi, että Gahmberg huolehtisi hänen 11-vuotiaasta tyttärestään **Alfhildista**.

Gahmberg matkusti Ghoomiin ja kohtasi siellä äitinsä menettäneen Alfhildin. Pian he lähtivät yhdessä kohti Baksaduaria. Seurueeseen kuului myös **Anna Fredericksson**, lähetystyön johtajan John F. Frederickssonin tytär.

Matka kesti viisi päivää. Ensin kuljettiin junalla, sitten härkävankkureilla ja lopuksi jalan ylös jyrkkää vuorensinämää pitkin.

Hämärässä lähenimme kylää, jonka kummulla lähetystalo on. Miltä minusta silloin tuntui, en voi nyt sanoa, mutta minä tiedän, että Jeesus luki ajatukseni, ja hän antoi minulle sinunauksen, rauhan ja riemun. Kun tavaramme oli kamattu sisälle, menimme Susanna Hansenin haudalle, joka oli vain muutamia askelia huoneuksestamme. Meillä oli kallis hetki haudalla, mikä kätki rakastetun sisaremmen toimin. Pikku Alfhild näki silloin vasta ensi kerran äitinsä haudan, Gahmberg kirjoitti kirjeessään, joka julkaistiin Suomen Vapaakirkon julkaisemassa Suomen Viikkolehdessä.

LÄHETYSTYÖ ALOITETTIIN heti. Ensimmäisinä viikkoina naiset jakoivat kyläläisille tiibetiksi käännettyjä lentolehtisiä ja yrittivät keskustella uskonasioista. Piidempään seudulla asunut miespuolinen evankelista Lebsong toimi tulkkina.

Työ ei kantanut hedelmää. Nopeasti kävi ilmi, että seudulla oli vain muutama lukutaitoinen ihminen, eivätkä heidän ymmärtäneet juuri lainkaan tiibetin kieltä.

Niinpä lähetystyöntekijät ryhtyivät kääntämään evankeliumeita bhutanin kielelle. He myös päättivät perustaa kylään koulun, jossa paikalliset opetettaisiin lukemaan. Sigrid Gahmbergilla oli mielessään sopiva opettajakin, 32-vuotias **Klaara Hertz**, joka oli opettanut turkulaaisessa tyttökoulussa ennen kokopäiväiseksi evankelistaksi jättäytymistään.

Suomessa Hertz oli erikoistunut saarnaamaan ”pimeillä paikkakunnil-

lähetystyöntekijöihin, jotka kaikki odottivat pääsyä Tiibettiin. Tulokkaille annettiin ymmärtää, että heitä ei kaivattu kaupungissa. Niinpä ruotsalaiset perustivat leirinsä pieneen ja köyhään Ghoomin vuoristokylään, joka sijaitsi tunnin kävelymatkan päässä Darjeelingistä. Ghoom oli rakentunut buddhalaisen luostarin ympärille, ja sen asukkaista suuri osa oli tiibetiläisiä. Tulijat ryhtyivät opiskelemaan ahkerasti tiibetin kieltä.

Ghoomin ilmasto oli hyvin raaka. Siellä satoi lähes aina, ja talot homehtuivat ja lahosivat. Vuonna 1894 lähetystyöntekijät päättivät hajaantua pienempiin ryhmiin ja etsiä uusia asema-

”Suomessa naiset olivat perustaneet lastenkoteja orvoille ja turvakoteja prostituoiduille.

la”, eli alueilla, joilla liikkeen saarnaajat eivät olleet ennen toimineet. Hän edusti vapaakirkollisuudessa pyhityssuuntausta eli äärimmäisen fundamentalistista uskontulkintaa.

Hertz saapui Darjeelingiin elokuussa 1896. Hän ei kuitenkaan suostunut matkustamaan Gahmbergin luokse Bhutanin rajalle. Hän vetosi siihen, että Jumala oli ilmoittanut hänelle nimenomaan Tiibetiin menemisestä, ei mitään Baksaduarista. Hertz jäi Darjeelingiin ja käytti aikansa kielten opiskeluun.

Moni lähetystyöntekijä ihmetteli Hertzin asennetta. Olivathan kaikki muutkin tulleet Himalajalle toiveenaan päästä Tiibetiin, mutta kun sinne ei päästy, oli katsottu viisaaksi aloittaa lähetystyö tiibetinsukuisten kansojen keskuudessa. Se ei Hertzille sopinut. Hän halusi odottaa Tiibetin rajan avaamista ja vetosi Jumalan ilmoitukseen.

Pattitilannetta yritettiin ratkaista syksyllä 1897 Ghoomissa, jossa järjestettiin Skandinaavisen Allianssilähetysten työntekijöiden ensimmäinen vuosikonferenssi. Paikalle saapui väkeä kaikilta siihen mennessä perustetuilta neljältä lähetysasemalta. Länsi-Himalajan Baltistanista matka Ghoomiin kesti kaksi viikkoa.

Klaara Hertz ei taipunut. Viikon kestäneen konferenssin päätyttyä hän jäi Ghoomiin. Kauempaa tulleet lähetystyöntekijät aloittivat vaivalloisen kotimatkinsa.

SUOMESSA UUDET LÄHTIJÄT odottivat vuoroaan innokkaina. Syksyllä 1898 Helsingissä perustettiin Suomen Allianssilähetys, joka oli aiemmin perustetun Skandinaavisen Allianssilähetysten osasto.

Suomen Allianssilähetysten tärkein tehtävä oli kerätä varoja lähetystyöhön ja siinä se onnistuikin hyvin. (Ensimmäiset Himalajalle lähteneet suomalaiset olivat matkustaneet sinne yksityishenkilöinä ja keränneet matkakassansa itse.)

Huomattavan suuri osa lähtijöistä oli naisia. Monet heistä olivat kiertäneet jo vuosikautia ympäri Suomea saarnaamassa ja herättäneet ihmetystä ja myös vastustusta: naispuolisia saarnaajia ei

Klaara Hertz ja Elvi Kronqvist.

siihen aikaan paljon ollut.

Vapaakirkossa naisten rooli oli muutenkin vahva. Suomessa naiset olivat perustaneet lastenkoteja orvoille ja turvakoteja prostituoiduille. Suurin osa naisevankelistoista oli kasvanut yläluokkaisissa perheissä ja huomattavan monet heistä olivat koulutukseltaan kansakoulunopettajia.

Klaara Hertzin ystävä ja vanha saarnaajakollega **Anna Massinen** lähti matkaan joulukuussa 1898. Hänen kanssaan samaan kyytiin lähtivät lappeenrantalainen ompelijatar **Hilja Heiskanen** sekä pyhityssuuntauksen ydinahmoihin kuulunut **Kaarlo Waismaa** ja hänen vaimonsa **Hanna**. Reitti vei ensin junalla Venäjän läpi Odessaan ja sieltä laivalla Konstantinopoliin. Matkalaiset ostivat lippu halvimpaan mahdolliseen luokkaan, koska pyhityssuuntauksen periaatteisiin kuului vaatimattomuus. Konstantinopolin-laivassa halvin lippu oikeutti matkustamaan tavararuomassa.

Tulimme alas syvään pimeään hautaan pitkiä portaita myöten. Täällähän on toisiakin ihmisiä! Monta kymmentä ryssä oli ehtinyt tänne ennen meitä ja laittanut makuusijansa joka paikkaan ruuman pohjalle. (–) Hilja, Hanna ja Kaarlo käärivät itsensä vaippaan ja koettivat maata lattialla. Juuri kun Hilja oli nukkumaisillaan juoksi suuri rotta hänen kasvojensa yli. – Minä istuin valveilla koko yön, kuvasi Anna Massinen matkaa kirjeessään ystävälleen Elli Hertzille.

Konstantinopolista suomalaiset matkustivat maitse Port Saidin satamaan ja sieltä laivalla Sri Lankan kautta Kalkut-

Kaarlo Waismaa, Anna Massinen, Hilja Heiskanen ja Hanna Waismaa pietarilaisessa valokuvaamossa.

taan. Laivamatkalla he järjestivät muille matkustajille hengellisiä kokouksia.

Kalkutassa nelikko erosi toisistaan. Anna Massinen ja Waismaat lähtivät kohti Ghoomia. Perillä heitä odotti keskenään pahasti riitaantunut yhteisö. Tiibetiin pääsyä jääräpäisesti odottaneen Klaara Hertzin ja lähetystyön esimiehen John F. Frederickssonin välit olivat menneet poikki. Tiukan linjan pyhityssuuntauksen edustajana Hertz kyseenalaisti Frederickssonin kristillisyyden. Anna Massinen asettui Hertzin puolelle ja kieltäytyi allekirjoittamasta paperia, jossa tunnustettiin Frederickssonin esimiesasema.

Lokakuussa 1899 lähetystyöntekijät kokoontuivat jälleen konferenssiin etsimään ratkaisua pitkään jatkuneeseen riitaan. Hertzia ja Massista vaadittiin erotettaviksi koko lähetysjärjestöstä. Heille annettiin vielä yksi mahdollisuus: naisten piti suostua lähtemään lähetystyöhön islamilaiseen Baltistaniin, kauas Tiibetin rajoilta.

Hertz ja Massinen kieltäytyivät, ja niinpä heidät erotettiin Skandinaavisesta Allianssilähetyksestä. Samana syksynä tapahtui jotain yllättävää. Hertz ja Massinen lähtivät omin päin Tiibetiin – vastoin kaikkia sääntöjä. Matka kesti kaksi kuukautta ja oli päättynyt katastrofiin. Ruokavarastot loppuivat jo kymmenen päivämatkan päässä rajasta. Kantajat kieltäytyivät jatkamasta matkaa: edessä olisi odottanut paleltuminen tai nälkäkuolema.

Hertz ja Massinen eivät suostuneet luovuttamaan. He palasivat hankkimaan lisää elintarvikkeita ja etsimään itselleen

Ghoomin kylänraitia.

usia kantajia. Uudetkin kantajat pitivät naisten suunnitelmaa toivottomana. Lopulta Nepalin viranomaiset palauttivat naiset Intian puolelle.

ANNA MASSISEN KANSSA Suomesta Intiaan matkustanut ompelijatar Hilja Heiskanen ei osallistunut uskonriitoihin, vaan keskitti tarmonsä käytännön auttamistyöhön. Kalkutan satamasta Heiskanen lähti suoraan kohti Baksaduaria, jossa Sigrid Gahmberg yhä odotti itselleen työparia. Kun Heiskanen odotti härkä- tai elefanttikyytiä tasangon yli Himalajan juurelle, hän näki ensimmäiset bhutanilaiset ihmiset.

Olen nähnyt bhutanilaisia täällä myymässä nahkoja – ja ajatella! Ovat aivan kuin Suomen ukkoja, Heiskanen kirjoitti Suomeen.

Heiskanen ja Gahmberg eivät ehtineet työskennellä yhdessä kuin vuoden. Vuonna 1900 Gahmberg siirtyi kesähelteiden ajaksi Ghoomiin, ja paremmin kuumuutta sietänyt Heiskanen jäi yksin Baksaduariin. Muutaman viikon kuluttua Heiskaselle toimitettiin kiireellinen sähkösanoma. Gahmberg oli sairastunut malariaan ja teki kuolemaa. Heiskanen ehti Ghoomiin hyvästelemään Gahmbergin ja osallistui sitten tämän hautajaisiin.

Muutaman kuukauden päästä hän sai uuden sähkösanoman. Länsi-Intiassa, Gujaratin alueella, oli puhjennut nälän-

hätä, ja lähetystyön esimies John F. Frederickson pyysi Heiskasta avukseen Ahmedabadin kaupunkiin. Fredericksson oli kerännyt nälänhädän uhreille rahaa sekä Yhdysvalloissa että Pohjoismaissa ja halusi henkilökohtaisesti valvoa, että rahat menisivät niitä eniten tarvitseville. Perillä hän ymmärsi, että pelkkä raha ei riittänyt – tarvittiin myös työvoimaa.

Heiskanen lähti samantien matkaan. Ahmedabadista hän raportoi Suomen Viikkolehdele:

Sydäntä särkevää oli hoitaa näitä pieniä raukkoja, jotka olivat kärsineet niin paljon. Kaikki olivat he poimitut kadulta mikä minkinlaisesta paikasta. Pieni poikanen löydettiin kadunlakaisijan rikkakorista, joka oli aiottu poisheitettäväksi. Pitkäksi kävisi luetella jokaisen historiaa, joka pääpurteisään aina oli sama – vanhemmat kuolleet – jäänyt yksin – eikä mitään syötävää. Päivittäin saimme uusia, toiset menivät pois ja muutamat taas kuolivat.

Raskas auttamistyö Ahmedabadissa kävi John F. Fredericksonin voimille. Syyskuussa hän sai vakavan mahataudin ja kuoli. Heiskanen ja muut Ahmedabadiin palatetyt lähetystyöntekijät päättivät palata Himalajalle. Mutta he eivät lähteneet yksin. Mukaansa he ottivat 28 orpolasta. Yksi lapsista kuoli matkalle ja kolme pian sen jälkeen kun seurue oli päässyt Himalajalle, Cooch Beharin lähetysasemalle.

Heiskanen perusti orpoja varten lastenkodin, jota alettiin kutsumaan ”Varpuspesäksi”. Ensimmäisinä vuosina lastenkodilla ei ollut pysyviä tiloja: lapset siirtyivät Heiskasen perässä lähetysasemalta toiselle. Vuonna 1903 Heiskanen asettui asumaan Ghoomin lähetystaloon ja lastenkotikin sai pysyvät tilat sieltä. Lastenkotiin otettiin orpoja myös lähiseudulta.

Heiskasen tavoitteena oli kasvattaa orpolapsista hartaita kristittyjä, jotka aikuisina ryhtyisivät levittämään Jumalan sanaa. Ensin heidät piti vain opettaa lukemaan, ja sitä tarkoitusta varten Heiskanen perusti lastenkodin yhteyteen koulun. Siitä tuli nopeasti arvostettu oppilaitos, jonne tuli oppilaita kauempaa-kin. Koulussa opetettiin englantia ja se oli Ghoomin alueen ainoa koulu, jossa oli luokkia myös tytöille.

Täällä on useita miehiä, jotka ovat saaneet koulusivistystä, heidän vaimoinsa pääsivistys, jonka ovat saaneet eurooppalaisilta on poltaa paperosveja, juoda ja pelata kortteja. (...) Pojille hankitaan tietoa ja sivistystä, vaan tytöistä ei välitetä, joten he vajoavat välinpitämättömyyteen, eivätkä välitä uskonnosta eivätkä mistään, Heiskanen kirjoitti Hemvännen-lehdessä vuonna 1904.

Seuraavalla vuosikymmenellä koulusta ryhdyttiin määrätietoisesti tekemään englantilaista keskikoulua – se mahdollisti myös valtion avustukset. Jot-

1913. Varpuspesä, Hilja Heiskanen keskellä.

kut koulun oppilaat lähtivät vartuttuaan Skotlantiin asti opiskelemaan ja palasivat sitten opettajiksi Ghoomiin.

Keväällä 1914 koulun perustaja Hilja Heiskanenkin matkusti takaisin Eurooppaan – mutta vastoin tahtoaan. Hänet oli erotettu.

Lastenkodin ja koulun perustaminen oli herättänyt heti alusta alkaen arvostelua. Osa vapaakirkon ihmisistä katsoi, että hyväntekeväisyys Intiassa ei kuulu- nut lainkaan lähetystyön tehtäviin. Toisten mielestä koulun johtajana ei voinut olla nainen.

Heiskasen arvostelijat saivat lisää vettä myllyynsä, kun kävi ilmi, että lastenkodin talous oli retuperällä. Kirjanpi-toa ei ollut tehty, ja kun asioita selvitetiin, huomattiin, että Heiskasella olivat menneet omat rahat ja lastenkodin rahat sekaisin.

Heiskanen ei kuitenkaan ollut anastanut rahaa itselleen, päinvastoin: hän oli käyttänyt omia varojaan lastenkodin menoihin ja ottanut myös lainaa rahoit-taakseen menoja – tätä ei katsottu hyväl-lä, koska velaksi eläminen rikkoi uskon-lähetysten periaatteita.

Taloudellisten epäselvyyksien vuoksi Heiskanen erotettiin ja häntä kehoitettiin poistumaan kentältä mahdollisimman pian.

LASTENKODIN UUSIKSI johtajiksi tulivat Suomesta **Sonja** ja **Eli Ollila**. Sonja Ollila oli 30-vuotias oululainen kontto-risti, ja hänen kolme vuotta nuorempi miehensä oli toiminut saarnaajana Tam-pereen seudulla. Olliloiden saapuessa Ghoomiin Hilja Heiskanen oli vielä siellä, mutta kieltäytyi perehdyttämästä seuraajiaan työhön millään tavalla.

Olliloiden työ ei alkanut hyvin. Pa-riskunta ei osannut paikallisia kieliä ja koki tehtävänsä mahdottomaksi. Osa lastenkodin asukkaista oli jo varttuneita aikamiehiä, eivätkä he tuntuneet ym-märtävän kristinuskosta edes alkeita. Lä-hetystalokin oli lahoamispisteessä: katto vuoti niin pahasti, että sateella suojaa piti hakea pöytien alta.

Eli Ollila masentui. Hän kirjoitti lokakuussa 1914 Vapaan Lähetysten sihteerille, että ”hän ei mistään hinnasta jää kentälle”.

Euroopassa oli alkanut maailman-sota. Sen vuoksi kotimaasta ei enää saatu rahalähetystyksiä entiseen tahtiin: kansainvälinen rahaliikenne takkuili, eikä ihmisillä ylipäänsä ollut enää varaa auttaa. Ollilat yrittivät paikata taloutta perustamalla täysihoidtolan, jonne Intias-sa työskentelevät eurooppalaiset lähetys-työntekijät tulivat lepäilemään kuumien kesäkuukausien ajaksi. Lisää velkaakin otettiin.

Mikään ei auttanut. Vuonna 1920 tehtiin päätös lastenkodin lakkauttamisesta. Viimeiset kahdeksan lasta sijoitetiin paikallisiin kristittyihin perheisiin. Yhden lapsista otti kasvatikseen lasten-kodin perustaja Hilja Heiskanen, joka oli palannut itseksensä Himalajalle ja teki työtä ruotsalaisen lähetysjärjestön palveluksessa.

1920-LUVULLA HIMALAJAN suomalaiset keksivät uuden keinon rahoittaa lähetys-työtä: Ghoomiin perustettiin teollinen kankaankudontalaitos. Se tarjosi työtä paikallisille naisille, ja työpäivän aikana oli kätevää harjoittaa käännytystyötä.

Suomalaiset myös uskoivat, että kun kutojanaisille maksettiin pientä palkkaa,

heidän olisi helpompi irrottautua pe-rinteisestä kyläyhteisöstään ja kääntyä kristinuskoon.

Erityisen aktiivinen kutomon pyö-rittämisessä oli vuonna 1924 lähetysase-malle saapunut 44-vuotias hämeenlin-nalainen opettaja **Hanna Juureva**. Hän toi mukanaan Suomesta uudet kangas-puut ja pani töpinäksi.

Hanna kutoa kalskuttaa ja oppii tiibe-ttiä kuin mikäkin nero, kirjoitti Eli Ollila Suomen Viikkolehdele lähettämässään kirjeessä vuonna 1924.

Seuraavan vuoden lopussa kutomo työllisti jo kuusi naista. Jokainen työ-päivä aloitettiin Raamatun lukemisella ja rukouksella. Kutomossa valmistet-tiin verhoja, liinoja ja mattoja, joita sit-ten myytiin Darjeelingissa lomaileville eurooppalaisille.

Markkinointia hoiti Varpuspesän kasvatti Jonathan, joka osoittauti työ-sään päteväksi. Suomen Viikkolehden mukaan eräs rouva oli kertonut ”*Jonat-hanin saavan ostamaan silloinkin kun asiakkaalla ei ollut vähäisimpiäkään aikeita*”.

Kutomosta saatuja rahoja käytettiin lähetysaseman koulun ylläpitoon. Kou-lu oli ehditty jo kertaalleen lakkauttaa vuonna 1924. Yhtenä syynä oli se, että koulutyöstä vastannut Sonja Ollilla ei pitänyt paikallisten lasten kouluttamista tarpeellisena. Hänen mielestään koulute- tuilla lapsilla ei ollut ”sellaista rakkautta sieluihin kuin vähemmän koulutetuilla oli”.

Suomalaisia ärsytti myös se, että valtionapua nauttineessa englantilaisessa keskikoulussa johtokunnan enemmistö oli ”pakanoita”, kuten myös koulutar-kastajat – opetus ei ollut suomalaisten

Varpuspesän poikia.

mielestä kyllin kristillistä.

Englantilaisen keskkoulun tilalle perustettiin alempaa koulutusta tarjoava koulu, jonka opetussuunnitelmasta lähestyöntekijät saivat päättää itse.

ELI JA SONJA OLLILA olivat suunnitelleet Suomeen palaamista siitä asti, kun he saapuivat Himalajalle vuonna 1914. Paluu siirtyi ja siirtyi. Ensimmäisen maailmansodan ajaksi Ollilat olivat jääneet mottiin Ghoomiin.

Toisessa maailmansodassa heille kävi samoin. Suomi oli virallisesti sodassa Britannian kanssa, ja sen vuoksi suomalaisten oikeuksia rajoitettiin myös Intiassa, joka oli Britannian siirtoma. Eli Ollila määrättiin kotiarestiin.

Karumpi kohtalo oli **Arnold Hyttisellä** ja **Arthur Pylkkäsellä**, jotka olivat tulleet Himalajalle juuri ennen sodan puhkeamista. Joulukuussa 1942 heidät vangittiin ja kuljetettiin Dehra Dunin vankileirille lähelle nykyistä Pakistania.

Leirillä oli 2 500 vankia, enimmäkseen saksalaisia ja italialaisia. Olosuhteet olivat kurjat. Pientä lohtua toi työ: Hyttinen työskenteli leirin kirjastossa ja kaupassa, Pylkkänen apteekissa.

Miesten mieliä painoi se, että he eivät saaneet mitään tietoja Suomessa asuvien sukulaistensa kohtalosta eivätkä voineet raportoida omista kuulumisistaan. Kirjeet eivät kulkeneet. Vasta sodan loppupuolella he saivat oikeuden lähettää Punaisen Ristin kautta kerran kuussa lyhyen tiedotteen Suomeen. Siinä sai olla korkeintaan 25 sanaa.

Kun maailmansota päättyi, Hyttinen ja Pylkkänen vapautettiin. Vankeuden näännyttämät miehet halusivat lähteä heti Suomeen toipumislomalle, mutta

Hilja Heiskanen ja ottotytär Ruth.

se ei ollutkaan ihan yksinkertaista. Britannian vihollismaiden kansalaisille oli määrätty viiden vuoden maahantulo-kielto Intiaan. Hyttiselle ja Pylkkäselle kerrottiin, että jos lähtisivät Suomeen, heidän ei annettaisi palata Intiaan. Miehet alistuivat kohtaloonsa ja palasivat Himalajalle jatkamaan lähetystyötä.

Ollilan pariskunta sen sijaan matkusti vihdoin Suomeen. He saapuivat Turkuun kesäkuussa 1946. Satamassa heitä vastassa oli **Helvi**-tytär, joka oli jäänyt aikoinaan Suomeen koulunkäyntinsä vuoksi. Nyt Helvi oli jo aikuinen nainen ja ehtinyt perustaa perheenkin.

Eli Ollila oli vanha ja sairas mies: hän oli sairastunut Himalajalla reumatismiin, ja Ghoomin kostea ilmasto oli pahentanut taudin oireita. Suomeen palattuaan hän jaksoi vielä opettaa yhden syksyn Vapaakirkon lähetysopistossa, mutta seuraavana keväänä hän kuoli.

TOISEN MAAILMANSODAN jälkeen lähetystyön luonne muuttui. Suomesta ei enää lähetetty entiseen tahtiin uusia ihmisiä kentälle. Tavoitteeksi tuli, että paikalliset ihmiset ottaisivat Jumalan sanan levittämisen omiin käsiinsä, mikä oli lähetystyössä siihen aikaan yleinen suuntaus.

Himalajan Vapaakirkko perustettiin vuonna 1960. Sitä ryhtyi johtamaan Baksaduarissa pastorina toiminut **Norbu Dukpa**. Paikallisten johtamana käännytystyö sujui paremmin kuin koskaan ennen: nuoret evankelistat kiersivät ahkerasti kylissä, ja uusia seurakuntia syntyi sinne sun tänne.

Joskus kääntyminen oli tosin vain näennäistä. Monet olivat ottaneet kas-teen ja kristillisen nimen, mutta suoma-

Sonja, Eli ja Helvi Ollila.

laisten silmissä he elivät yhä pakanallista elämää.

On järkyttävää nähdä joku Abraham rypemässä humalaisena maantiejossa tai kuulla jonkun Iisakin joutuneen varkaudesta pidätetyksi. Maailma pitää heitä kristittyinä nimien perusteella, kirjoitti vuonna 1957 Ghoomiin saapunut **Vappu Rautamäki** Suomeen.

Alkuperäinen unelma Tiibettiin pääsemisestä sammui viimeistään vuonna 1959, jolloin Kiinan miehitysjoukot kukistivat verisesti Tiibetin itsenäistymiseen tähdänneen kapinallisliikkeen.

Dalai Lama pakeni salaa Intiaan ja hänen perässään tuli tuhansia tiibetiläisiä. Osa pakolaisista majoitettiin Baksaduariin, jossa suomalaisilla oli yhä lähetysasemansa.

Pakolaisleirin johtaja oli nuoruudessaan käynyt Ghoomin suomalaista koulua ja suhtautui siksi myötämielisesti evankelistoihin. Baksaduarissa asuneet **Hellin Hukka-Dukpa** ja hänen aviomiehensä, pastori Norbu Dukpa työskentelivät tiibetiläispakolaisten parissa peräti kymmenen vuotta. Osa tiibetiläisistä kääntyi kristityiksi, mutta ei julkisesti: se olisi ollut buddhalaisille vaarallista.

YKSIKERRALLAAN suomalaiset lähtivät Himalajalta.

Ghoomin kutomon voimahahmo Hanna Juureva palasi Suomeen vuonna 1960. Hän oli tuolloin jo 80-vuotias ja oli vastustellut palaamista pitkään, vaikka häntä oli siihen painostettu. Hän halusi kuolla Intiassa, vaikka pelkäisikin tulevaisuuden elävältä haudatuksi: Intiassa vainajat haudattiin vuorokauden kuluessa kuolemasta, ja Juurevan mielestä

Hellin Hukka-Dukpa ja Norbu Dukpa.

ei ollut varmaa, olivatko kaikki todella kuolleita.

Lopulta Juureva suostui lähtemään matkaan. Mukana seurasi hänen 84-vuotias kollegansa ja ystävänsä **Edla Träskbäck**, joka oli vastustanut Suomeen palaamista vielä kiivaammin. Träskbäck oli asunut Himalajan rinteillä 57 vuotta ja unohtanut suomen kielen kokonaan ja äidinkieltänsä ruotsinkin osittain. (Träskbäck ja Juureva puhuivat keskenään tiibetä ja englantia.)

Merimatka kesti miltei kuukauden. Sydänvaivoista kärsinyt Hanna Juureva makasi lähes koko ajan hytissään, mutta Edla Träskbäck kiersi ahkerasti laivan kansilla ja pyrki juttusille muiden matkustajien kanssa. Hän halusi todistaa Jumalan sanaa kaikille, laivan kapteenillekin.

VIIMEISENÄ SUOMALAISISTA lähti Hellin Hukka-Dukpa. Kiteellä vuonna 1920 syntynyt sairaanhoitaja oli tullut Himalajalle vuonna 1950. Hän oli asettunut Baksaduarin kylään ja tehnyt lähetystyön ohella paljon muutakin: hoitanut tuberkuloosipotilaita, toiminut kättilönä vaikeissa synnytyksissä, järjestänyt kylään vesijohdot ja puolustanut paikallisia asukkaita loputtomissa taisteluissa Intian byrokraatteja vastaan.

Kerran virkamiehet määräsivät kyläläisille lehmäveron, jota piti maksaa kymmenen rupiaa eläimeltä. Hukka-Dukpa lähetettiin neuvottelemaan asiasta. Hän kysyi hindu-uskoisilta virkamiehiltä, sallivatko nämä lehmien tappamisen. Virkamiehet olivat ymmällään. Hukka-Dukpa selitti, että lehmät oli tapettava, koska kyläläisillä ei ollut rahaa maksaa niistä vaadittuja veroja.

Lehmien tappaminen on hindulai-

Hanna Juureva, Hellin Hukka-Dukpa, Edla Träskbäck, Vappu Rautamäki, Riitta Siikanen.

sudessa jyrkästi kielletty, ja niinpä virkamiehet peruivat koko lehmäveron.

Hukka-Dukpa oli niin arvostettu hahmo, että Baksaduarin asukkaat valitsivat hänet lopulta kyläneuvostonsa puheenjohtajaksi. Hän jatkoi lähetystyötä Baksaduarissa aina vuoteen 1987 asti. Silloin hän jäi eläkkeelle ja muutti takaisin Suomeen.

Oli tosin hiljalla, ettei Hukka-Dukpa päässyt hengestänsä jo paljon aiemmin, joulukuussa 1964. Silloin hän oli palaamassa Baksaduariin miehensä Norbun ja evankelista **Andreasin** kanssa Alipurduarin kaupungista, jossa he olivat olleet ostamassa joululahjoja orpolapsille.

Vastaan kävellyt mies hyökkäsi seurueen kimppuun ja sai kaadettua Hukka-Dukpan. Miehellä oli molemmissa käsissään puukot. Hän viilsi Hukka-Dukpan oikeasta kädestä peukalon irti, ja myös selkään ja ranteisiin tuli pahoja iskuja.

Norbu ja Andreas alkoivat kivittää miestä. Silloin mies keskeytti pahoinpitelyn ja ryhtyi ajamaan Andreasta takaa. Andreas toimi ovelasti: hän juoksi suoraan läheiselle poliisiasemalle, ja siellä raivoisesti vastaanpannut puukottaja pidätettiin. (Puukottajan motiivi ei selvinnyt. Syyksi epäiltiin mielenhäiriötä ja huumeita.)

Hellin-Hukka Dukpa oli menettänyt hyökkäyksessä tajuntansa, ja sairaalassa lääkärit pelkäsivät hänen menehtyvän. Hänet leikattiin monta kertaa. Kädet eivät koskaan palautuneet entiselleen, mutta Hukka-Dukpa jatkoi työtään Baksaduarissa vielä 23 vuoden ajan.

Vuonna 1985 hän raportoi kuulumisistaan Suomeen: *Opettaja John on vanha ja hampaaton. Hän tahtois vielä opettaa bhutanin kieltä koulussa, jos saisi vähän palkkaa. Muut opettajat arvelevat, ettei hampaaton voi opettaa. He ehdottavat tehtävään Elisabethia, Timothy sin sarta. Yritin sovittelua. (—) John on jo vanha. Niin olen pian minäkin. Minulle eivät hampaat tai hampaattomuus tulleet mieleen. Olin tänään synnytyksessä. Harvoim on näin kiperä tilanne. Saija, Joosefin vanhin tytär, on nyt äiti. Zamin isä kuoli. Zam odottaa lasta ja kävi juuri keskustelemassa vauvasta. Akil-lan tytär ehdottaa työlleen nimeä Vappu.*

Lähteet:

Suomen Viikkolehden arkistot
Eila Hämelin & Sisko Peltoniemi:
Edelläkävijät - Vuosisata
vapaakirkollista lähetystyötä.
Päivä Osakeyhtiö 1990.

Leena Sihombing: Baksaduar -
Hellin Hukka-Dukpa 37 vuotta
Himalajan kainalossa. Päivä
Osakeyhtiö 2002.

Heli Suominen

Heli Suominen on toimittaja ja viestintäkonsultti.

Taaperot säästettävä yrittäjäpropagandalta

OLIN LUKEMASSA päiväkodista lähetettyä päiväkodin varhaiskasvatussuunnitelmaa, kasvatuserojen vasua. Ilo päiväkodin avoimuudesta tyssähti äimistyksen. Johdanto-osan kuvauksessa päiväkodin arvoista kahdeksan keskeisen arvon joukossa yksi oli ”yrittäjämönteisyys”.

Mistä asti kolmevuotiaiden on vaadittu olevan yrittäjämönteisiä?

Pienellä salapoliisityöllä selvisi, että vasun arvolitania on kopioitu Helsingin kaupungin strategiakirjasta. Kaupungin arvona yrittäjämönteisyys on häivähdyksjärkeä. Kaupungin virkakoneiston ympärillä on iso määrä yrityksiä, joista helsinkiläiset hyötyvät.

Päiväkodin varhaiskasvatussuunnitelmaan kopioituna arvolitania yrittäjämönteisyys on kuitenkin irvokas esimerkki siitä, mihin arvokeskustelu ja yrittäjäpropaganda Suomessa ovat menneet.

Yrityksen perustamista vaaditaan juhlapuheissa suurin piirtein sokeilta ja kuroilta hamstereilta, jotta Suomi ”saadaan nousuun”. Kun työpaikkoja ei löydy, ihmisten pitäisi ryhtyä yksinyrittäjiksi, riippumatta siitä, onko heillä yritysidea tai osaamista. Se ei ole kenenkään etu.

Ei-yrittäjiltä taas odotetaan vähintään yrittäjämönteisyyttä. Muuten saattaa leimautua jähmeäksi byrokraattiksi, edistyksen vastustajaksi.

”Yrityksen perustamista vaaditaan juhlapuheissa sokeilta hamstereiltakin.”

EN OLE YRITTÄJÄVASTAINEN. En vastusta edes ulkoistamista, kategorisesti. Joskus kunnan kannattaa ostaa yritykseltä vaikka hammaslääkäripalveluita sen sijaan, että palkkaa oman hammaslääkäriin. Jos työtä ei riitä kokopäiväiselle lääkärille, yritykseltä voi ostaa vaikka muutaman tunnin työtä. Meille pahamaineisille konsulteille ulkoistaminen on sekun usein järkevää. Jos konsulttia ei enää tarvitse tai konsultin työhön ei ole rahaa, kunta voi katkaista ostot monessa tapauksessa saman tien. Konsulteilla ei ole

viiden vuoden siirtymäaikoja tai eläkesopimuksia.

Sitä minä vastustan, että yrittäjien eturyhmäpuhe naamioidaan arvokeskusteluksi. Yrittäjyys on keino, ei päämäärä. Yrityksen pyörittäminen tai perustaminen on yksi tapa ratkoa suomalaisten tarpeita. Yrittäjämönteisyys kelpaa korkeintaan asenteeksi tai tavoitteeksi.

Arvot sen sijaan ovat elämäämme ohjaavia, syviä periaatteita, kuten vaikkapa yhdenvertaisuus tai oikeudenmukaisuus – myös mukana Helsingin kaupungin ja kyseisen päiväkodin arvoissa.

Yrittäjämönteisyyden korostaminen herättää myös kysymyksen, onko se tärkeämpi tavoite kuin ihmismönteisyys, työntekijämönteisyys, tai virkamiesmönteisyys. Jos yrittäjämönteisyyttä halutaan korostaa, mitä vikaa on perinteisessä talonpoikauskulttuurimme arvossa, ahkeruudessa?

Päiväkodin vasu paljasti myös tyypillisen arvokeskustelun ongelman: ylhäältä määriteltyjen arvojen kanssa ollaan arjessa helisemässä ja mietitään väkisin, mitähän ne meillä tarkoittaisivat. Päiväkodin vasun mukaan yrittäjämönteisyys ”tarkoittaa sitä, että työntekijät haluavat kehittyä työssään täydennyskoulutuksen kautta”.

Eli kyse ei ollutkaan lapsista, vaan työntekijöistä! Mutta eihän tuokaan nyt mitään yrittäjämönteisyyttä ole. Se on työn arvostamista ja työhön sitoutumista, hienoja tavoitteita sinänsä.

YRITTÄJÄMÖNTEISYYDEN toittaminen joka tuutista tekee hallaa itse yrittäjille. Heistä piirtyy kuva valittajina ja etuoikeuksien mankuina. Todellisuudessa suuri osa yrittäjistä on ryhtynyt yrittäjiksi, koska he juuri eivät halua valittaa ja turhautua epätydyttävissä palkkatöissä. Joku perustaa yrityksen rikastuakseen, toinen vähentääkseen työmäärää.

Yrityksistä osa on hyviä ja mahtavia kuluttajien ja kansalaisten tarpeiden täyttäjiä. Osa on surkeita korruption syövyttämiä matopesiä. Ihan niin kuin meissä työntekijöissäkkin on ahkeria ja laiskoja. Säästetään taaperoiden opetella ensin lukemaan ja lastenhoitajien mieltä järkevästi oman työn kehittämistä, ilman että siihen pitää leimata väkisin yrittäjäleimaa.

HAMPUUSIEN HAMPUUNEN

Jukka Hampunen tuntee Helsingin juopot ja narkkarit nimeltä. Hän on vaatimaton mies, jonka johdolla on pysäytetty HIV-epidemia Suomessa. Hampunen on saanut naapurustoja hyväksymään ruiskunvaihtopisteitä kotiensa lähistölle ja kehittänyt uusia työmuotoja, joilla on parannettu yhteiskunnan todellisen pohjakerroksen elämää.

TEKSTI > ANU SILFVERBERG

KUVAT > ALEKSI POUTANEN

KUN JUKKA HAMPUUNEN käveli muutama viikko sitten Kurvissa, vastaan tuli tuttu mies.

Ensimmäisen kerran he olivat tavanneet 90-luvulla, viime aikoina harvemmin. Mies pysähtyi juttelemaan ja halusi kiittää: Hampusella oli kuulemma ollut tärkeä rooli siinä, että mies raitistui yli kymmenen vuotta sitten.

”Se tuntui tosi hyvältä. Että mulla ollut jotain vaikutusta hänen elämäänsä”, Hampunen sanoo.

”Mutta tietysti sanoin, että sähän olit se joka hoiti homman – koska niin se on.”

Nyt Jukka Hampunen, 64, istuu Ympyrätalon Rossossa. Ketjuravintolassa on vaisua. Myös Tokoinranta ikkunan takana on tänään rauhallinen, koska sää on kolea.

Hakaniemen ja Kurvin kulmat ovat Hampuselle toinen koti, koska työ toi hänet tänne yli 20 vuoden ajan, asunnottomien ja päihteiden kanssa painivien pariin. Nyt hän on juuri jäänyt eläkkeelle, mutta palaa tänne yhä.

”Mun silmät jotenkin löytävät huono-osaiset; näen kaupungissa vain heidät. Bongaan ne ihmiset, ja tunnen heidät. Joka paikassa tulee tuttuja vastaan.”

Hän on tavannut satoja asiakkaita ja painanut jokaisen nimen muistiin. Silloin tällöin Hampunen istuu Piritorilla juttelemassa vakikasvojen kanssa.

”Jos kadulla tulee vastaan entinen asiakas ja tämä vaihtaa kadun puolta, se on huono: silloin joku asia on käsittelemättä.”

Kukaan ei ole koskaan vaihtanut puolta.

HAMPUSEN ENSIMMÄINEN työpesti oli 43 vuotta sitten harjavaltaisessa mielisaraalassa. Hänellä ei ollut silloin aiempaa kokemusta alalta, ja hän oli 17-vuotias. Asemapaikkana oli miesten suljettu osasto, jonka asukkaat ulkoilivat kerran päivässä aidatulla pihalla. He olivat hyvin sairaita.

”Niihin aikoihin puolen vuoden harjoittelu laitoksessa oli ehtona opintojen aloittamiselle. Kai siinä katsottiin, kuka oikeasti haluaa tehdä niitä töitä.”

Se oli aika hurja tapa aloittaa, eikä niin enää tehtäisi – mutta Hampusen mielestä se oli ihan hyvä tapa.

”Siinä kyllä oppi hyvin”, hän sanoo rauhallisesti. ”Se oli minusta hyvä kokemus.”

Oikeastaan Hampunen ei edes harkinnut muita töitä. Hän oli kasvanut saman mielisairaalan naapurissa ja nähnyt potilaita koko lapsuutensa. Ajatus kaikkien ihmisten samanarvoisuudesta ja heikoimmista huolehtimisesta oli läsnä lapsuudenkodissa aina. Sairaalan asukkaat olivat tulleet tutuiksi, koska he olivat pyörineet aina pihapiirissä ja tehneet siellä kaikenlaisia pikku töitä: hakanneet puita ja kunnostaneet pihaa.

”En muista sitä itse, mutta minulle on sanottu että kyllähän he minuakin hoitivat, heijasivat vaunuissa kun olin pieni.”

Mielisairaalan pihassa heijastusta vauvasta kasvoi sosiaalialan pioneeri.

Ensin Hampunen valmistui mielisairaanhoidajaksi teki töitä eri laitoksissa – mielisairaalassa, vastaanottokodissa, ensikodissa. Jo 1980-luvun puolivälissä hän siirtyi päihdehuollon puolelle: katkaisuhoidon ja myöhemmin Tervalammen kuntoutuskeskukseen.

Sitten vuosikymmenen lopussa tapahtui jotain, mikä muutti Hampusen työn suunaan ja sitä kautta vaikutti koko suomalaiseen päihdetyöhön.

SYYNÄ OLI YLLÄTÄVÄ KRIISI: vuosittain vaihteessa Helsingissä leimahti ruiskuhuumeita käyttävien keskuudessa laaja hiv-epidemia. Se lähti luultavasti yhdestä huumeoporukasta, mutta tartunnan lähdettyä liikkeelle sairastuneiden huumeidenkäyttäjien määrä moninkertaistui nopeasti – pahimmissa arvioissa tartuntojen määrään pelättiin nousevan tuhansiin. Jotain piti tehdä nopeasti.

Diakonissalaitos valtuutettiin perustamaan palvelukeskus, jota Jukka Hampunen ryhtyi johtamaan. Sen tehtäväkuvaksi määrittyi vaatimattomasti ”inhimillisen kärsimyksen lieventäminen ja hiv-epidemian pysäyttäminen”.

Tilanne oli haastava, sillä kyseessä oli ihmisryhmä, joka oli perinpohjaisen syrjäytetty ja moniongelmainen – ja ennen kaikkea viimeinen joukko, jonka kukaan Helsingissä halusi naapuriinsa.

Osin siitä syystä hankkeessa päätettiin tehdä kaikki alusta asti uudella tavalla.

Päätettiin, että sosiaali-terveys- ja päihdepalvelut ja jopa erikoissaira-

Annetaan muiden kehua kollegaansa:

1

YKSIKÖN JOHTAJA ANNA-LIISA ARJAMA, HDL: "Asunnottomien onnistuneessa auttamisessa Jukka on uranuurtaja. Hän tekee isoa työtä hyvin pienillä teoilla ja kohtaamisilla. Olen ottanut häneltä ohjenuorakseni, että muiden osaamisen tunnustaminen on tärkeintä. Ja se, että maltaa asettua kuulemaan."

2

KIMMO HANNUS, YKSIKÖN JOHTAJA, HDL: "Jukka on asiakkaiden osallistamisen pioneeri. He eivät koskaan ole hänelle passiivisia tuen kohteita. Nyt kun itse perin työmaata, mietin, miten minulla riittää kyky pysähtyä. Yritän ajatella, miten Jukka olisi tämän tehnyt. Hän on viimeinen, joka nostaisi kädet pystyyn."

3

JUHA SOIVIO, YMPÄRISTÖTYÖN VASTAAVA, HDL: "Jukan luottamus kanssaihmiseen tämän elämäntilanteesta riippumatta on tinkiä. Erityisen vaikutuksen on tehnyt hänen tapansa pitää asukkaiden näkökulma ja paras johdonmukaisesti mukana keskusteluissa."

”Hampunen ei puhu mielellään nimby-ilmioistä. Hän ottaa naapurien valitukset tosissaan.

hoito tuotaisiin samaan paikkaan, ruohonjuuritasolle.

Toiminnassa korostuisivat yhteisöllisyys ja oma-aloitteisuus: asiakkaat olisivat alusta alkaen vaikuttamassa toimintaan ja tulisivat mukaan päätöksentekoon yhteisökokouksien kautta.

Lisäksi ympäröivä naapurusto päätettiin ottaa mukaan. Oli tavallaan pakko: keskuksen perustamista vastustettiin vimmatusti. Hampusen mielestä se on ihan ymmärrettävää. Hän ei mielellään puhu nimby-ilmioistä vaan haluaa ottaa valitukset tosissaan.

”Ruiskujen vaihtopiste näkyy katukuvassa. Oli selvää, että häiriöitä tulee ja ympäristö reagoi.”

Hän aloitti tuolloin työn, joka nykyisin kantaa nimeä ”ympäristötyö”.

Perustettiin forumi, jossa paikallisilla asukkailla, yrityksillä, poliisilla ja palvelukeskuksen asiakkailla oli edustajansa. Yksi työntekijä jalkautui kadulle. Lisäksi oli puhelin, johon häiriöistä saattoi soittaa vuorokauden ympäri. Numero oli Hampusen oma. Sen jälkeen hän oli aina töissä; vastasi puhelimeen päivin, öin, ja lomalla. Puhelin saattoi soida yhden sunnuntain aikana kymmenen kertaa.

”Se oli mun juttu, mä tykkäsin siitä”, hän sanoo hymyillen.

Periaatteeseen Hampunen otti ajatuksen, että ihminen on aina oikeassa soittaessaan. Se myös toimi. Ihmiset soittivat vihaisina ja hätääntyneinä, mutta rauhoittuivat aina lopulta. Yksikään asia ei koskaan jäänyt selvittämättä ja sopimatta.

”Jos vain jaksaa kuunnella ja ottaa vastaan, niin kyllä se tilanne lopulta rauhoittuu”, Hampunen sanoo. ”Vaikka ihminen olisi kuinka kiukkuinen, pitää sanoa, että minä lupaan selvittää tämän ja soittaa takaisin. Ja lopuksi pitää kiittää, että kiitos että toit tämän asian mun tietooni.”

On helppo kuvitella hänet luurin päähän. Hän puhuu rauhallisesti ja

vaimealla äänellä, antamatta kuitenkaan arkaa vaikutelmaa. Hänen olemuksensa tuntuu lähinnä viestivän, että mihinkään ei ole kiire ja kaikki kyllä järjestyy aikanaan.

Naapuruston ihmisten rauhoittuminen tapahtui aina myös isommassa mittakaavassa. Sen Hampunen huomasi, kun toimintatapaa alettiin monistaa. Kun jollekin alueelle perustettiin vaikka pa asunnottomien asumisyksikkö, ensin oli suurta vastustusta. Yhteisölliset infotilaisuudet saattoivat olla aluksi hyvin tulehtuneita – sellaisia, joissa satapäinen joukko ihmisiä huutaa raivoissaan, että painukaa helvettiin täältä.

”Pari vuotta sitä kestää, ja silloinkin vain pieni osa ihmisistä vastustaa vahvasti. Ja sen kahden vuoden kuluttua se rauhoittuu. Aina.”

NYKYISIN HAMPUSEN aloittaman ympäristötyön malli on levinnyt ympäri soitekenttää. Diakonissalaitoksessa toimintatapa vakiintui nopeasti pysyväksi. Kun uusi asunnottomien asumispalveluyksikkö avautui, yksikönjohtaja Hampunen otti aina tehtäväkseen selvittää alueen ja asiakkaiden erityispiirteet ja miettiä etukäteen, mitä voisi tulla eteen.

Hänestä on tärkeää, että ympäristön kiukku ei kanavoidu henkilökuntaan ja asukkaisiin, vaan ensimmäiset huolet ja reaktiot kanavoituvat ihmiselle, jolla on kokonaisvastuu.

Tästä syystä ympäristötyö muutti myös tavan, jolla Hampunen ajattelee esimiestyöstä. Hän toistaa sellaisia sanoja kuin esimerkiksi johtaminen ja läsnäolo, ja samoja sanoja toistavat myös hänen kollegansa, kun heiltä kysytään Hampusesta.

”Se on tullut suoraan tästä ympäristötyöstä”, hän selittää.

Asumispalveluissa ei ole säännönmukaista, että yksikönjohtajat tuntevat kaikki työntekijät ja asiakkaat. Mitä suuremmat yksiköt, sitä kauempana johtajat yleensä ovat asiakkaista ja arjen työstä. Hampunen johti uransa viimeisinä vuosina useaa asunnottomien yksikköä, mutta huolehti siitä, että tunsikin kaikki työntekijät ja kaikki asiakkaat.

”Kun uusi tyyppi muutti taloon, mennin tapaamaan häntä ja sanoin, että nyt tiedät kuka minä olen – ja mä muistan sun nimen. Voi olla, ettei kauheasti näh-

dä, mutta jos jotain tapahtuu, niin sitten sä tapaat mut kyllä.”

Joidenkin kanssa ”jotain” tapahtui useinkin. Se on tarkoittanut vuosien tahkoamista ja vaikeita keskusteluja.

Joskus henkilökunta lannistuu, kun samat ongelmat toistuvat, Hampunen sanoo. Mutta hänestä muutosta pitää tarkastella paljon pidemmällä aikavälillä.

”Olen tässä työssä nähnyt sen, että asiakkaiden päihteiden käyttö ja ongelmat vähenevät aina, aina. Silloin kun uusi asiakas tulee asumaan, käyttäminen saattaa lisääntyä mutta pitkässä juoksussa tapahtuu isoja muutoksia. Sanon työntekijöille, että huomaatko, jos katsotaan kymmentä vuotta, tämän kaverin elämässä on jaksoja, jotka on mennyt tosi hyvin. On syytä nähdä toivo.”

JUURI TOIVON IDEAAAN koko Hampusen työ asumispalveluissa on oikeastaan perustunut. Kun rauhallisesti tekee, lopulta kaikki menee parempaan: asiakkaat käyttävät vähemmän päihteitä. Häiritsevästi käyttäytyvät rauhoittuvat. Ympäristön asukkaat rauhoittuvat. Ottaa sen kaksi vuotta, tai sitten ottaa kymmenen.

Kun Hampunen valittiin asumispalveluihin yksikönjohtajaksi vuonna 2009, ala oli isossa muutoksessa. Asuntoloita purettiin ja niiden tilalle perustettiin tuetun asumisen yksiköitä.

Samalla kaikkialla yritettiin ajatella uusiksi sitä, kuinka asunnottomia parhaiten autetaan.

”Meillä Diakonissalaitoksella oli periaatteena alusta asti se, että asumiselle ei ole mitään ehtoja”, Hampunen sanoo.

Monissa tuetun asumisen yksiköissä päihteet on kielletty ja häiriökäyttäytymisestä saa hädän. Diakonissalaitoksen piirissä päihteitä saa käyttää omassa asunnossa. Häiriökäyttäytymiseen puututaan, mutta potkuja siitä ei saa.

Toisinajattelua oli sekin, että asunnottomien kanssa päätettiin tehdä alusta asti pysyvät vuokrasopimukset: koti on oikeasti oma.

”Meillä ei ehdollisteta, että ensin täytyy muuttaa elämäntavat. Sen sijaan henkilökunnan tehtävä on tukea arjessa niin kauan kuin sinä asutaan.”

Käytännössä se tarkoittaa, että moni sekoilee aluksi ja tukea tarvitaan paljon. Hampusen mukaan se on täysin ymmärrettävää.

”Pitkäaikainen asunnottomuus on semmoinen asia, että kun yhtäkkiä annetaan asunto, siinä tulee paljon kaikenlaista. Ja kun ongelmatilanne syntyy, niin ihminen yrittää helposti ratkaista sen niin kuin kaduilla ratkaistaan. Ei ole impulssikontrollia, hermostuu välittömästi asioista, tarvitsee apua kaikessa. Se vaatii henkilökunnalta paljon.”

Hampunen sanoo, että päihdehuollon ala oli ennen hiukan ”simpelimpi”. Iso muutos on, että alkoholinkäyttäjiä ei asumisyksiköissä juuri ole. Ihmiset käyttävät vähän kaikkea.

”Huumemaailma on muuttunut rajusti. Ennen oli yksinkertaista: se joka pörräsi, käytti amfetaniinia, se joka nuokkui, käytti heroiniä. Nykyisin oudosti käyttäytyvä asukas on monesti vetänyt jotain ihmeellistä uutta kamaa.”

Mutta moni asia on paremmin.

”Ei silloin alussa ollut mitään korvaushoitoja. Siitä on menty hurjasti eteenpäin.”

KUN HAMPUNEN ALOITTI asumispalveluissa, siirryttiin asuntoloista tuetun asumisen yksiköihin. Nyt on menossa uusi murros: asumisyksiköistä siirytään hajautettuun asumiseen, jossa ihmiset asuvat normaalisti vuokralla ja tuki viedään koteihin. Diakonissalaitoksen Aurora-talon kokoista yksikköä ei ehkä lähdeittäisi

enää perustamaan. Hampusen mielestä se on oikea suunta. Isoin ongelma on Helsingissä hänen mukaansa asuntojen puute. Siitä riippuu kaikki.

”Jos ei kohtuuhintaisia pieniä asuntoja järjestetä, seurauksena on ihmisiä, jotka pyöriivät tuolla kaduilla kävelevinä pommeina.”

Asunto ensin -periaatteeseen pitäisi hänestä myös sisältyä ajatus siitä, mitä elämä omassa kodissa on, ettei ihminen jää yksin yksioonsa. Asukkaana muuttaessa uudelle alueelle hoitohenkilökunnan pitäisi auttaa miettimään, mitä uusilla kulmilla voisi tehdä ja mihin siellä liittyä.

”Jos on 30 vuotta käyttänyt päihkeitä, niin aika tehokkaasti siinä karisee omaisverkostot ja muut läheiset. Mutta jokaisella on hyviä juttuja menneisyydessä joita muistella – juttuja, jotka voivat kantaa tulevaisuudessa. Jokainen osaa jotain, on hyvä jossain. Ei minusta hirveästi kannata muistella sitä, että on ollu vankilassa, tai jotain sellaista ikävää. Kannattaa muistella niitä hyviä asioita, jotka kantavat.”

Hän lisää: ”Onhan se minullekin tärkeää, että saan palautetta nimenomaan siitä, että olen joskus tehnyt jotain oikein ja ollut läsnä.”

Hetki ennen viimeistä työpäivää Hampunen istui pihalla miehen kanssa, jonka kanssa on ollut ”paljon vääntöä”,

lähinnä liittyen päihteisiin ja käytökseen.

Sun kanssa on aina tullut toimeen, mies sanoi. Niin sunkin, Hampunen vastasi.

”Vaikka ihmisten välillä olisi miten vaikeita juttuja, molempien pitää lähteä siitä tilanteesta ikään kuin voittajina pois. Hän kiteytti sen niin hyvin.”

NYT JUKKA HAMPUNEN harjoittelee eläkepäiviä viimeisillä kesäloman ripppeillään. Suurin ero entiseen on se, että puhelin ei soi. Ennen se soi koko ajan.

”Se on tosi outo juttu”, hän sanoo toistamiseen.

Hyvä outo vai huono outo?

”En tiedä vielä”, hän hymähtää.

Hän aikoo ainakin järjestää itselleen eläkkeellä rutiinin, sillä rutiinit ovat tärkeitä. Ehkä hän alkaa tehdä vapaaehtoistyötä vanhusten kanssa. Ja kerran viikossa hän vetää työnohjausryhmää.

Aivan aluksi hän järjestää neljä tuhatta vinyylilevyään, joiden aakkostus on mennyt sekaisin. Varmasti hänen naamansa nähdään Diakonissalaitoksella ja Kallion kaduilla.

”Alppikadun asiakkaat sanoivat, että tulet tänne pihaan dokailemaan meidän kanssa. Vastasin, että kaksi pointtia niinkuin aina: mä joudun kysymään että mitä tos pullossa on. Mutta istuksimaan mä teidän kanssa kyllä tulen.”

HDL sivut

Uutiset > Henkilöt > Tapahtumat

Oman heimon poikia

Alvari Enroth tervehti Itäkeskuksessa tuttuja miehiä, Kyöstiä ja Sonnyä.

HDL:n katutyöprojektissa Sonny ja Kyösti Nyman kiertävät juttelemassa helsinkiläisten nuorten kanssa. Sitä varten heille myönnetään vankilasta lomaa. Veljesten viesti on selvä: rikoksen tieltä voi lähteä pois.

Sivu 24

Vaikutuksen metsästäjä

Päihdepalvelujen erityisasiantuntija Outi Kuikanmäki on iloinen, että palvelujen vaikutuksia on alettu tutkia, vaikka koko ala on vielä lapsenkengissä. Kun rahaa on kaikilla vähän, tuloksilla eli laadulla alkaa viimein olla väliä.

Sivu 28.

Seniori-Vamos löytää seuraa

Katrina Rosén ja Ines Ruokolainen löysivät toisistaan hengenheimolaiset.

Sivu 32.

> HDL

Roolimallit kiven sisästä

Joka arkipäivä Sonny Nyman ja Kyösti Nyman tulevat Itä-Helsinkiin kertomaan romaninuorille, miten pitää käyttäytyä. Sitten he palaavat vankilaan.

TEKSTI > ARI LAHDENMÄKI KUVAT > KARI PULLINEN

Sonny Nymanin nuoret tuntevat myös rap-artisti Elinkautisena.

”Meitä kuunnellaan, koska olemme istuneet vankilassa nuorten isien ja veljien kanssa.

HEIDÄT PYSÄYTETÄÄN jo metrolaiturilla, niin tunnettuja he ovat. Mutta **Sonny Nyman**, 33, ja **Kyösti Nyman**, 37, ovat kuin isoja kaloja pienessä järvestä: heidän kuuluisuutensa rajoittuu pitkälti Helsingin romanipiireihin.

Miesten astuttua ulos metrovaunusta Itäkeskuksen asemalla he pysähtyvät heti vaihtamaan kuulumisia parin tutun kanssa.

Kaiteella istuskeleva **Mertsi Hagert**, jonka vasen pikkusormi on kokonaan tupon peitossa, on liikkeellä **Rikhard Hagertin** kanssa. Ruuanlaittohaaverista huolimatta hän on erinomaisella tuulella, ja keskustelu jatkuu hyvän tovin, kunnes Nymanit nousevat liukuportaita Tallinnanaukiolle.

Yleensä Sonny ja Kyösti Nyman liikkuvat täällä kaksistaan, mutta nyt heidän seurassaan on kolme ulkomaista naista sekä kansalaistoiminnan tuottaja **Annina Laaksonen** Helsingin Diakonissalaitoksesta. Syynä kokoonpanoon on kesäkuun puolivälissä Suomessa järjestetty eurooppalainen katutyöseminaari.

On sateinen ja tuulinen kesäilta. Tavallisesti vilkkaalla Tallinnanaukiollakaan ei tee mieli viipyillä, mutta Nymaneille tullaan juttelemaan heti, kun he ovat astuneet ulkoilmaan.

Näennäisestä kiireettömyydestä huolimatta heidän aikataulunsa on tiukasti rajoitettu. Siitä pitää huolen Rikosseuraamusvirasto, sillä kumpikin miehistä suoritti vielä kesällä vankeusrangaistuksensa loppuja avovankilassa Keravalla.

He lähtevät ajamaan Itä-Helsinkiin vankilasta arki-aamuisin kahdeksalta, ja heidän on palattava sinne kello 20:ksi illalla.

SONNY NYMAN ON OPISKELLUT vankilasta käsin ja on Diakonissalaitoksen työntekijä oppisopimuksella. Kyösti Nyman kulkee hänen mukanaan vapaaehtoisena kokemus-asiiantuntijana ja toivoo voivansa vapauduttuaan opiskella alalle.

Sonny Nymanin joku saattaa tuntea myös vankilassa musiikkia tekävänä rap-artisti Elinkautisena. Kuten taiteilijanimestä voi päätellä, Nyman kärsii elinkautistuomiota. Hän sai sen vuonna 2005.

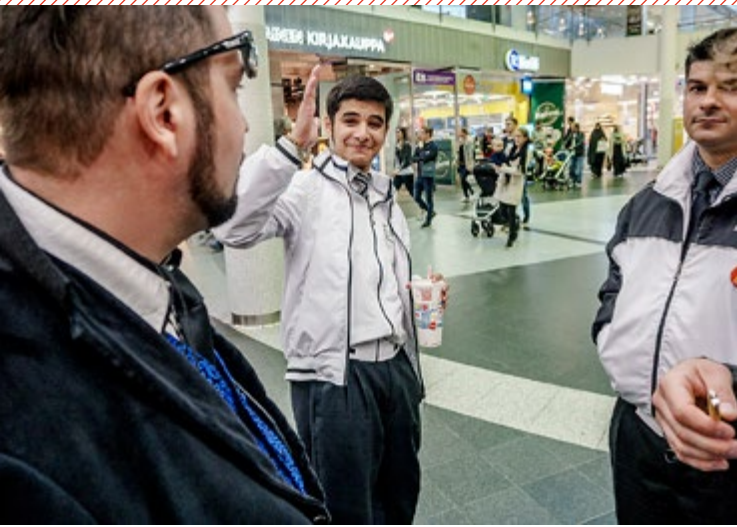
Kyösti Nymanin tuomio on lyhyempi, mutta hänelläkin on raskaita vankilavuolia elämässään takana jo kaksitoista.

He tekevät katutyötä, ja heidän kenttäänsä ovat Itäkeskuksen lisäksi läheiset Kontulan ja Vuosaaren kaupunginosat. Tääl-

Kyösti Nymanin (vas.) mukaan asiakkaat kuuntelevat häntä ja Sonnyta, koska hän on istunut näistä useimpien isien tai veljien kanssa vankilassa. Mertsi Hagertilla (oik.) ja Rikhard Hagertilla on aikaa jäädä vaihtamaan

Koska omaa tilaa ei ole, tärkeät asiat puhutaan kahvilassa. Muuten jutellaan siellä, missä törmätään.

lä he kohtaavat romaninuuria, kuuntelevat näitä ja pyrkivät neuvomaan mahdollisissa ongelmissa.

”Olemme heistä monien vanhempien ja veljien kanssa istuneet linnassa. Siksi meillä on auktoriteettia”, Kyösti Nyman sanoo.

”Itselläni on plussia vielä siinä, että teen rap-musiikkia”, sanoo Sonny Nyman.

Tarkoituksena on auttaa nuoria myös harrastusten pariin pääsemisessä.

Mutta millaisia esikuvia ovat miehet, jotka istuvat vankilassa, toinen vieläpä murhasta?

”He välittävät nuorille vahvasti sitä viestiä, että rikoksen tieltä voi myös lähteä pois eikä sille tarvitse edes päätyä”, kansalaistoiminnan tuottaja Annina Laaksonen sanoo.

Hän uskoo, että Diakonissalaitoksen hanke on ainoa lajissaan: tuskin missään muualla maailmassa romanivangit tekevät katutyötä romaninuurten parissa.

Erilaisissa laitoksissa kasvanut Sonny Nyman kertoo jääneensä pienestä lapsesta asti vaille yhteiskunnan tukea.

”Silloin ei tarjottu mahdollisuuksia”, hän sanoo.

Nykyisille romaninuurille Nyman haluaa niitä tarjota.

”Me järjestämme vähäosaisten romaniperheiden lapsille tukea harrastuksiin. Keskustelemme heiden kanssaan siitä, että sitoudutaan vanhempien ja opettajien kanssa sovittuun.”

DIAKONISSALAITOS ON ÄSKETTÄIN havautunut Sonny Nymaninkin mainitsemaan ongelmaan: nuorten romanien on vaikea saada apua vaikeuksiinsa. Vaikka Diakonissalaitos on yli kymmenen vuotta tehnyt romanityötä, asiakaskunta on aiemmin ollut iäkkäänpuoleista.

D-asema Kaalo Street kuuluu Raha-automaattiyhdistyksen osin rahoittamaan erityispäiväkeskustoimintaan, ja sillä oli aiemmin tilat Diakonissalaitoksella Alppikadulla. Niistä jouduttiin ahtauden vuoksi luopumaan.

Diakonissalaitos halusi panostaa enemmän nuorten parissa tehtävään katutyöhön ja käynnisti sen huhtikuussa. Toiminnan vaikuttavuutta ei ole vielä

”Viesti on selvä: rikoksen tieltä pääsee pois, eikä sille tarvitse päätyä.”

ehditty juuri tutkia.

”Palaute on kuitenkin ollut hyvää”, Laaksonen sanoo. ”Viikoittain kohdataan satakunta nuorta.”

Tänä kesänä Diakonissalaitos on järjestänyt myös kaksi kesäleiriä, joista kumpaankin osallistui kymmenkunta perhettä. Ne oli tarkoitettu vähävaraisille ja niistä toinen etenkin perheille, joiden jäseniä vankila tavalla tai toisella koskettaa.

SONNY NYMAN JA KYÖSTI NYMAN suunnavevat kauppakeskuksen kahvilaan ja tarjoavat ulkomaisille vierailleen virvok-

Kyösti Nyman (vas.), Annina Laaksonen, Zoë Schreurs, Neda Zaborsky, Marieke van Irsel ja Sonny Nyman ehtivät vielä yhteiskuvaan, ennen kuin vankila kutsui Nymaneita.

keita. Laskun maksaa Diakonissalaitos, jolla on tili kahvilassa. Järjestely johtuu toimitilan puutteesta. Täällä kahvilassa Nymanit kuuntelevat normaalisti nuorten asiakkaidensa murheita ja toiveita.

Diakonissalaitos haluaisi vuokrata romanityötä varten oman tilan kauppakeskuksesta tai sen lähistöltä. Pyrkimys etenee kuitenkin tahmeasti.

Romaninuoria kuten toki muitakin nuoria parveilee Tallinnanaukiolla ja kauppakeskuksessa.

Nyt kahvilassa Muumi-limonaattia juova Sonny Nyman sekä Coca-Colaa siemaileva Kyösti Nyman ovat kauppakeskuksessa tuttu näky, ja molemmat sanovat saaneensa täällä työskenteleviltä hyvää palautetta työstään.

Välillä he ovat ratkoneet romani-nuorten ja henkilökunnan välille syntyneitä kahnauksia.

”Vartijoiden kanssa on hyvät välit”, Kyösti Nyman sanoo.

Sonny Nyman toivoo omia tiloja senkin takia, että niissä nuorille voisi tarjota mahdollisuuden musiikin tekemiseen.

Nymanien mukana tänään kulkevat sveitsiläinen **Neda Zaborsky**, 31, belgialainen **Zoë Schreurs**, 24, sekä 30-vuotias hollantilainen **Marieke van Irsel** kyselevät paljon heidän työstään, romanien asemasta ja suomalaisesta vankilajärjestelmästä.

Sonny Nyman puolestaan on kiinnostunut siitä, millä keinoin katutyötä kotimaissaan tekevät naiset pitävät yhteyttä asiakkaisiinsa.

KAHVILASTA SEURUE LÄHTEE vielä etsimään nuoria. Mukaan liittyy nuori poika, joka on Kyösti Nymanin veljen lapsen ystävä. Hän asuu Kontulassa, mutta ei mielellään vietä aikaa kotiostarillaan.

”Siellä on liikaa petskoautoja”, hän sanoo. Kyösti Nyman tulkkaa, että se tarkoittaa poliisiautoja.

Sade ja tuuli vaikuttavat kuitenkin tehneen tehtävänsä, eikä myöskään Turunlinnantielle johtavasta porraskäytävästä löydy asiakkaita.

Ulkomaisille vieraille halutaan näyttää vielä Vuosaaren ostoskeskus, mutta se on aivan autio ja kaupat ovat sul-

kemaisillaan. On sitä paitsi lauantai ja Nymanit ovat liikkeellä poikkeusluvalla katutyöseminaarin vuoksi.

Vieraisiinsa he ovat joka tapauksessa tehneet vaikutuksen.

”Meilläkin on paljon mustalaisia, mutta heihin on mahdotonta saada kontaktia. On niin fiksu idea, että työntekijätkin ovat mustalaisia”, baselilainen nuorten katutyötä tekevä Neda Zaborsky kehuu.

Vieraat, sonny ja Kyösti vertailivat katutyökokemuksiaan hyvin käytännölliselläkin tasolla: miten nuoria lähestytään ja saako nuoren kanssa mennä esimerkiksi tupakalle?

Ilmeni, että keskieurooppalaiset käytännöt ovat meikäläisiä tapoja selvästi liberaalimpia. Mutta muuten parhaat käytännöt tuntuvat olevan samoja maasta riippumatta.

Maksa nyt, säästä myöhemmin

Viime vuosina sosiaali- ja terveystaloudessa on alettu ottaa isoa muutosaskelta, kertoo HDL:n päihdepalvelujen erityisasiantuntija Outi Kuikanmäki. Kun rahat ovat vähissä, niin sekä palvelujen ostajia että myyjiä kiinnostavat yhä enemmän hoidon vaikutukset, ei esimerkiksi pelkkä hoitokäyntien määrä tai jonojen pituus. Monimutkaisten mittarien rakentaminen on vasta kokeiluvaiheessa.

Miksi tällainen kiinnostus palvelujen vaikutuksiin on syntynyt vasta nyt, ylilääkäri ja erityisasiantuntija Outi Kuikanmäki? ”Luulen, että se liittyy yksinkertaisesti siihen, että käytettävissä olevat rahamäärät ovat kaikilla hyvin tiukalla. Sekä rahoittajat – kuten RAY – että palveluja ostavat kunnat ovat pakonkin edessä kiinnostuneita siitä mistä he oikein maksavat ja onko tulos sellainen, että siitä kannattaa maksaa pyydetty summa. On ihan oikein, että he haluavat varmistua että toiminta on tuloksellista.”

Millaisia menetelmiä HDL on kokeillut? ”Esimerkiksi syrjäytyneitä nuoria auttavan Vamos-konseptin tuloksia on tutkittu Social Return On Investment eli sroi-mallilla. Se on vanha menetelmä, jota terveystaloustieteilijät ovat käyttäneet. Nyt sitä ovat alkaneet käyttää tavallisemmatkin toimijat.”

Millaisia tuloksia sillä on saatu? ”Esimerkiksi Vamoksen osalta on pystytty näyttämään, että koska iso osa palvelun asiakkaista pääsee jatkamaan koulutukseen ja työhön, se säästää kunnan sosiaalikulua tulevaisuudessa.”

Mittaristo on monimutkainen, kun arvioidaan monialaisen palvelun vaikutuksia ja tulevaisuuden euromääriä. Ovatko tulokset uskottavia myös muiden toimijoiden mielestä? ”Vamoksen vaikuttavuusmittaristo on nyt syksyllä arvioitavana RAY:n, OKM:n, Veikkauksen, ME-säätiön, Sitran ja Arvoliton Hyvän mitta -projektissa, jossa arvioidaan meidän arviointiamme, ja saamme siihen ulkopuolisen auditoinnin. Mukana on kymmenen muutakin toimijaa, joiden vaikuttavuusarviointia siellä tarkastellaan. Me uskomme, että oma mallimme on looginen ja hyvä tapa mitata sosiaalipalvelujen vaikutuksia.”

Näkykö uusi ajattelutapa vielä kuntien kilpailutuksissa – onko mahdollista myydä palvelua, joka on tuolloin kalliimpi, mutta tehokkuutensa vuoksi pitkällä aikavälillä säästää kunnan rahoja? ”Tampere on juuri kilpailuttanut palvelunsa uudella tavalla. Palvelut on kilpailutettu normaalisti, mutta sopimuksessa on merkittäviä rahallisia seurauksia sen mukaan, miten hyvin päästään tavoitteisiin. Eli palvelun tuottaja saa bonusta, jos asiakkaat kuntoutuvat – ja vastaavasti sanktiota, jos tulokset ovat alle määritellyn keskiarvon.”

Mikä olisi seuraava toiveaskel sosiaalipalvelujen ja niiden mittaamisen kentällä? ”Että pääsimme kokeilemaan niin sanottua SiB-mallia, joka on eräänlaista sosiaalista sijoittamista. Siinä ostava taho, esimerkiksi kunta, maksaa vain sen mukaan, kuinka hyvin vaikutuksia on tuotettu. Ulkopuolinen sijoittaja maksaa palvelun ja kantaa riskin. Jos palveluntuottaja saa vaikutukset aikaan, sijoittaja saa pääoman korkoineen koron kunnalta. Siinä todella ei maksettaisi mistään turhasta.”

Riku Siivonen

Vamoksessa on löydetty ne keinot, joilla nuori pääsee oikeasti elämässä eteenpäin.

HDL:n joulukampanja tukee Vamos-nuoria

VAIKKA SUOMESSA iso osa nuorista voi hyvin, moni on vaarassa syrjäytyä ja jäädä kokonaan palveluiden ulkopuolelle. Nämä nuoret kamppailevat yksinäisyyden, rahahuolien sekä mielenterveys- ja päihdeongelmien kanssa. Heitä ei löydy kaduilta, vaan esimerkiksi kotoaan, jossa he viettävät päivänsä sängyn ja tietokoneen välissä. Joka tapauksessa heidät on autettava takaisin kouluun ja töihin.

Mutta tilanne ei ole toivoton. Helsingin Diakonissalaitoksella kehitetty, syrjäytyneitä nuoria auttava Vamos-malli toimii. Tutkimuksen mukaan kuusi kymmenestä nuoresta jatkaa töihin tai koulutukseen vuoden kuluessa siitä, kun hän pääsee mukaan Vamos-maailmaan.

Siinä maailmassa nuori saa luotettavan aikuisen tuekseen niin pitkäksi aikaa kuin tarvitsee. Yhdessä nuoren ja tiiviiden verkostojen kanssa lähdetään aukaisemaan elämän solmuja. Luottamuksen varassa ne myös usein aukeavat.

Vamos tarjoaa nuorelle tarvittavat sosiaali- ja terveyspalvelut, mutta ennen kaikkea nuoren elämän ehkä ensimmäisen vakaan ja luottamuksellisen suhteen toiseen ihmiseen.

Tähän tarvitaan hyviä työntekijöitä ja tietysti rahaa. Mutta aika palkitsee: kun Vamos saa nuoren elämän raiteilleen, se säästää tutkitusti kunnan tai kansantalouden varoja tulevaisuuden sosiaalikuluisia.

Siksi Helsingin Diakonissalaitos ja Vamos-nuoret käynnistävät joulukampanjan, johon kutsutaan mukaan vastuullisia ja välittäviä yrityksiä, yhteisöjä ja ihmisiä.

”Kukaan ei pysty pysäyttämään nuorten syrjäytymistä yksin. Siihen tarvitaan meistä jokaista: yrityksiä, yhteisöjä ja organisaatioita, jotka haluavat siirtyä vastuullisista sanoista tekoihin. Yksityishenkilöitä, jotka välittävät”, Vamoksen johtaja Sari Nyberg sanoo.

ANNA NYT JOULUN PARAS lahja. Tule mukaan joulukampanjaan joko organisaationa tai yksityishenkilönä ja lahjoita joulukortti- tai joululahjavarat Vamos-nuorille. Voit tehdä lahjoituksen halutessasi tietyn kaupungin – Helsingin, Espoon, Turun, Kuopion tai Lahden – nuorille. Saat lahjoituksesta sähköisen joulukortin, jota voi lähettää omille sidosryhmille ja ystäville.

Riku Siivonen

> Lyhyesti

Pieniä suuria uutisia

1

LIIKUNNALLA TUKEA KOTOUTUMISEEN. Nuoria turvapaikanhakijoita tuetaan kiinni arkeen liikunnan avulla HDL:n VOK-liikunta-hankeella. Tavoite on yhteistyö seurojen ja yhdistysten kanssa, jotta hankkeen onnistumisista tulisi pysyviä toimintamalleja nuorten kotoutumiseen.

2

LIIKKUVA VÄESTÖN MÄÄRÄ TASOITTUU.

HDL tarjoaa romaneille ja esimerkiksi paperittomille peseytymismahdollisuuksia ja muuta arjen tukea päiväkeskus Hirundossa. Tänä vuonna käyntikertoja on ollut yli 10 000 – enemmän kuin viime vuonna, mutta selvästi vähemmän kuin 2014, jolloin käyn- tejä oli yli 20 000.

3

125 MAHDOLLISUUTTA TYÖ- ELÄMÄÄN.

Fazer käynnisti elokuussa HDL:n ja ELY-keskuksen kanssa rekrytointikoulutushankkeen vaikeasti työllistyville. Ensimmäinen 60 hengen ryhmä valittiin Diakonissalaitoksen kartoitusjaksolle, ja tästä ryhmästä 40 henkilöä jatkoi syyskuun alussa käynnistyneisiin ravintola- ja elintarviketeollisuusalan koulutuksiin. Seuraava haku mukaan ohjelmaan aukeaa syyskuun lopulla Uudenmaan TE-toimiston kautta.

1900-luvun taitteessa kunnanlääkäri, kättilö ja diakonissa muodostivat "liikkuvia sote-alueita", jotka kulkivat kylillä potilaiden luona. Kuvassa tuntemattomaksi jäänyt sisar.

Sote nyt ja 1900-luvun taitteessa

Sosiaali- ja terveystyöt ovat olleet murroksessa ennenkin. 1900-luvun taitteessa syntyi tarve kunnanlääkäreille ja sairaita hoitaville diakonissoille. He olivat liikkuvia, yhden työntekijän sotealueita. Sata vuotta myöhemmin sote-kentälle tarvitaan taas uudenlaisia toimintamalleja. Niiden kehittäminen on diakoniajohtaja Jarmo Kökön työ.

TEKSTI > ANNA-SOFIA NIEMINEN

"KUN LAUANTAINA TULIN kotiin, ehdin jo ajatella, joudunkohan työttömäksi, kun jonkun aikaa oli niin

rauhallista", eräs sisar kirjoitti siskolleen huhtikuussa 1929.

"Suunnittelin panna saunan lämpimään. Mutta oveelta kuului koputus ja siellä seisojaksi mies pyytämässä minua sairaan luo", kirje jatkui.

Sisar oli diakonissana Karviolla, eikä auttanut muu kuin unohtaa saunomisen. Työtä oli paljon ja mihin aikaan sattui, ja se oli usein raskasta. Eräällä

sairaskäynnillä sisar valvoi kaksi yötä keuhkokuumeesta sairastavan miehen rinnalla, kunnes mies kuoli. Lääkäri ei ehtinyt paikalle.

1900-luvun alkupuolella kunnanlääkäri, kättilö ja diakonissa olivat usein ainoat sairaanhoidon ammattilaiset etenkin syrjäkylillä. He muodostivat ikään kuin liikkuvan sote-alueen, kulkivat siellä missä tarvetta oli. Yhden potilaan tähden saattoi joutua hiirtämään kymmeniä kilometrejä.

Kunnanlääkäreitä edelsivät piirilääkärit, mutta heitä oli väestömäärään

nähdessä mitättömän vähän. Myös työnkuva oli erilainen: päätehtävä oli vähentää kulkutautikuolleisuutta ja siten edistää kansan vaurastumista. Piirilääkärit rokottivat, eristivät kulkutautisia ja edistivät yleistä hygieniaa. Sairaita sai hoitaa, jos ehti.

Niinpä kunnanlääkäreille oli todellinen tarve, mutta kunnan varat eivät sen enempään riittäneet. Usein kunnanlääkärin apuna toimivatkin diakonissat, joiden ylöspidon seurakunta maksoi. Palkkaa diakonissat eivät saaneet. Ensimmäinen kunnanlääkäri palkattiin

Diakonijaohjaja Jarmo Kökkö kehittää uudenlaisia sote-palveluita. Hänestä on tärkeää ymmärtää asiakkaita kokonaisuuksina ja tarjota sen mukaisia palveluita.

Viitasaarelle vuonna 1882. Diakonissa lähetettiin ensimmäisen kerran työskentelemään seurakuntaan Raumalle vuonna 1879.

Seurakuntatyössä olevat sisaret hoitivat pääasiallisesti sairaita ja tekivät paljon kotikäyntejä. He myös huolehtivat henkisestä puolesta, antoivat sielunhoitoa. Työnkuva vaihteli paikan mukaan.

”Jossain seurakunnassa tarvitaan kipeimmin ehkä sairaanhoitajatarta. Siellä ei sisar paljoakaan ehdi muihin tehtäviin. Jossain toisessa seurakunnassa se asia on järjestetty toisella tavalla – siellä sisar saa enemmän aikaa omistautuakseen pyhäkoululle, nuorisotyöhön, yhdistystoimintaan sekä vanhusten ja yksinäisten luona käymiseen”, kirjoitettiin Viesti-lehdessä vuonna 1939.

Saaristossa Houtskarissa 1940-luvulla toimineen diakonissan toimenkuvan on sanottu vaihdelleen diakonissasta apteekkariin, kättilöön, eläinlääkäriin ja hammaslääkäriin. Kerran eräs mies kävi pyytämässä, että diakonissa poistaisi

tämän kipeän hampaan.

”No ei kai tässä muutakaan neuvoa ole, kun kunnanlääkäri on ehtinyt jo lähteä ja tulee vasta kuukauden kuluttua uudelleen”, sisar vastasi.

Vuonna 2016 ollaan jälleen muutoksen äärellä. Siinä missä 1900-luvun taitteessa kunnissa oli kipeä tarve sairaanhoidon ammattilaisille, nyt tarvitaan sote-kentälle uudenlaisia toimintamalleja. Sellaisia kehitetään Helsingin Diakonissalaitoksen Diakonia ja sosiaalinen vastuu -yksikössä.

”Tulevaan tilanteeseen ei kyetä vastaamaan lisäämällä palveluita”, sanoo yksikön johtaja Jarmo Kökkö.

Tulevalla tilanteella hän tarkoittaa muun muassa sitä, että vanhusten määrä kasvaa ”ihan tsunamina”. Samaa aikaan julkinen talous on vaikeuksissa ja sote-kustannukset sen kuin kasvavat.

Hallitus pyrkii korjaamaan tilannetta sote-uudistuksella. Kökkö kannattaa monia asioita siitä, esimerkiksi sote-palveluiden integroimista eli kokoamista 18

”Vaikkapa kuntien kotipalvelu ja ystävötoiminnan vapaaehtoinen voivat tehdä yhteistyötä.

maakunnan alaisuuteen.

”Mutta jos integraatio jää hallinnollisen tason kuvioksi, ilman uutta toiminnan logiikkaa paikallisella tasolla, hyödyt jäävät saavuttamatta”, Kökkö sanoo.

Hänestä on väistämätöntä, että koko toimintakulttuuri muuttuu. Esimerkiksi kansalaisten toiminta pitää valjastaa palveluiden tueksi. Vaikkapa kuntien kotipalvelu ja ystävötoiminnan vapaaehtoinen voivat tehdä yhteistyötä. Se ei tarkoita, että vapaaehtoistyö korvaisi ammattiavun, vaan että vapaaehtoistyö täydentää ammattiapua. Kokonaisvaltaisella työllä saadaan myös vaikuttavampia tuloksia, siitä Diakonissalaitoksella on tutkimustietoa. Ihminen alkaa voida paremmin ja kunnan rahaa säästyy.

Juuri tällaista toimintaa diakonia ja sosiaalinen vastuu -yksikkö kehittää.

Toiseksi Kökön johtama yksikkö rakentaa sosiaali- ja terveyspalveluista kokonaisuuksia, niin sanottuja hybridimalleja. Niissä asiakas saa kaiken tarvitsemansa avun moniammatilliselta tiimiltä, jopa yhdestä paikasta. Esimerkiksi lääkäri, sosiaalityöntekijä ja asumispalvelun työntekijä pystyvät auttamaan paremmin yhdessä kuin erikseen.

Kököstä on tärkeää miettiä, mikä toimii juuri tiettyssä paikassa ja tietyn asiakkaan kohdalla. Sen hän oppi jo 1980-luvulla merimiespappina ollessaan, ensimmäisellä laivakäynnillään, kun eräs miehistön jäsen tuli ruokaseuraksi.

”Hän sanoi, että kuule minä kerron, millainen on hyvä merimiespappi. Se on puoliksi pappi ja puoliksi gangsteri.”

Toisin sanoen pitää eläytyä tilanteeseen, tässä tapauksessa merimiehen maailmaan. Yhtä lailla nyt on räätälöitävä palvelut nyky-yhteiskuntaan ja nykyisille suomalaisille sopiviksi.

Samalla tavalla diakonissojen työkuva muodostui 1900-luvun taitteessa tarpeen mukaan. Ajan myötä se muuttui edelleen: kun sairaanhoito siirtyi kuntien vastuulle, diakonissoille jäi aikaa keskittyä esimerkiksi sosiaalipalveluihin.

*Pääasialliset lähteet:
Vanhat Viesti-lehdet (1926-1939),
Sirkka Sinkkoson laudaturtyö Diakonissan
rooli (1966), Heini Hakosalon artikkeli
Lääkäri, yhteiskunta ja yhteisö Duodecim-
aikakauskirjassa (2010), Pirkko Probstin
toimittama kirja Nainen paikallaan:
diakonissoja kotona ja kentällä (2010).*

Kallion kaverukset

Etsivän vanhustyön hanke Seniori-Vamos torjuu yksinäisyyttä tuomalla ihmisiä yhteen. Katrina Rosén ja Ines Ruokolainen löysivät toisensa kadulta.

TEKSTI > ANTTI JÄRVI KUVAT > SAKARI PIIPPO

KOLME VUOTTA sitten **Katrina Rosén** oli kävelemässä Seniori-Vamosen toimistoon Helsingin Kalliossa. Vasta perustetulla toimistolla oli avoimien ovien päivä.

Kun Rosén saapui Castréninkadun puoliväliin, hän näki naisen, joka katseli ympärilleen ja vaikutti hieman sekavalta.

”Otin hänestä kiinni ja kysyin, lähdetkö minun mukaani ilmaiselle kahville, piparille ja karkille”, Rosén kertoo.

Kadulta löytynyt nainen oli nimeltään **Ines Ruokolainen**. Hän istuu nyt sohvalla Rosénin kotona pienessä kalliolaishakiossa. Täällä hän käy lähes päivittäin, sillä kolmen vuoden takaisesta kohtaamisesta alkoi seitsemänkymmipisten naisten ystävyys.

”Ines oli heti valmis lähtemään mukaan, kun kuuli, että toimistolla saa kahvia ilmaiseksi”, Rosén sanoo ja Ruokolaista alkaa hihityttää.

”Niin, olen sellainen kahvikissa.”

VUONNA 2013 Kallion alueella aloittanut Seniori-Vamos on etsivän vanhustyön hanke, joka auttaa palveluiden ulkopuolelle ja syrjään joutuneita vanhuksia. Hankkeen tarkoituksena on tukea mielekästä ja ihmisarvoista kotona asumista ja helpottaa yksinäisyyttä.

Sen jälkeen kun Katrina Rosén ja Ines Ruokolainen tapasivat, kaksikon on nähty menevän käsikynkkää pitkin Kalliota.

”Ines on minua lyhyempi, mutta koska kävelen kumarassa ja kepin kanssa, näytämme samanpituisilta. Minulla on usein hattu päässä ja hänellä ei”, Rosén sanoo.

Molemmat naiset ovat asuneet Kalliossa vuosikymmeniä, vieläpä lähellä toisiaan. Ruokolainen asui äitinsä luona vanhoille päiville asti.

”Jäin kotiin auttamaan äitiä, mutta

kun hän kuoli, jäin kokonaan yksin”, hän kertoo.

Ruokolaisella ei juurikaan ollut suomalaisia ystäviä. Sen sijaan hän piti yhteyttä eurooppalaisiin kirjekavereihin.

”Enää heistä on jäljellä Wienissä asuva roomalaiskatolisen kirkon pappi. Hän kirjoittaa jo vähän harvakseltaan, koska on minua neljä vuotta vanhempi. Katrina on ensimmäinen suomalainen tuttava, jonka luona olen käynyt.”

”Sinä olet sanonut, että olen enemmän kuin tuttava”, Rosén huomauttaa, ja molemmat nauravat.

YHDESSÄ OLEMINEN ei sinänsä vaa-di suuria ponnistuksia. Usein naiset vain juttelevat kahvin ja pullan ääressä tai istuvat parvekkeella. Kaksikko käy myös kumppanuustalo Hannassa, joka on kaikille avoin kohtaamispaikka Sturenkadulla.

”Juttu on luistanut, ja se on minus-ta ollut mukavaa, että on puhekaveri”, Ruokolainen sanoo.

Silloin tällöin kaksikko katsoo myös televisiota.

”Tietysti näytän aina kaikki tärkeimmät ohjelmat, mutta ei hänelle jää ne oikein päähän. Ne menevät toisesta korvasta sisään ja toisesta ulos”, Katrina Rosén sanoo.

”Voi hyvänen aika, kun minulla on sellainen kananmuisti”, hänen ystävänsä myöntää.

Heille ei kuulemma koskaan tule riitoja.

”En riitele koskaan kenenkään kanssa, minä vain selitän, miten asioiden pitäisi mennä, plussat ja miinukset. Olen tosi taitava siinä, koska olen hyvä ihmishuhdetuntija”, Rosén sanoo.

SENIORI-VAMOKSEN toimiston seinälle on askarreltu puu. Siihen on koottu mu-

Voit auttaa yksinäisiä vanhuksia myös tekemällä lahjoituksen: hdl.fi/lahjoitus tai tilille: FI51 2065 1800 1082 98, viesti: Seniori-Vamos. Kiitos avustasi.

Katrina Rosén ja Ines Ruokolainen ovat asuneet Kalliiossa vuosikymmenien ajan.

”Sinä olet sanonut, että olen enemmän kuin tuttava!”

Kaksikko juo Rosénin luona kahvit lähes päivittäin.

kana olevien vanhusten ajatuksia unelmien kesästä. Toiveet ovat yksinkertaisia: ”Jäätelö”, ”Puutarhanhoito”, ”Uinti Hangossa” tai ”Varpaat hiekassa”.

Toimiston kaksi työntekijää tekee yhteistyötä Kallion alueen kansalaistojien ja hoitohenkilökunnan kanssa. Yhteydenottoja tulee eri puolilta pääkaupunkiseutua. Ainakin toistaiseksi toiminta on rajautunut Kallion ja Espoon keskuksen alueille.

Vinkkejä tukea kaipaavista vanhuksista tulee esimerkiksi lääkäreiltä, kotihoidon työntekijöiltä, omaisilta ja vanhuksilta itseltään.

”Otamme yhteyttä vanhukseen ja kysymme, voimmeko tulla käymään. Pohdimme yhdessä, mitkä voisivat olla juuri hänen arkeaan rikastuttavia toiveita ja tarpeita”, projektityöntekijä **Johanna Roti** kertoo.

Luottamuksen saamisessa saattaa mennä aikaa. Vanhusten elämässä voi olla yksinäisyyttä, muistisairautta ja päihde- ja mielenterveysongelmia.

”Joskus ihminen ei ole poistunut kodistaan pitkään aikoihin mutta alkaa hiljalleen mennä ulos meidän työntekijän tai vapaaehtoisen kanssa.”

Kotiin voi jumahtaa, koska osa vanhuksista on fyysisesti huonossa kunnossa tai kokee Kallion mäet haastaviksi. Joitakin sosiaaliset tilanteet jännittävät.

”Jos on jäänyt kotiin, lähtemisen kynnys kasvaa koko ajan”, Kallion toimiston toinen työntekijä Tuija Kujala sanoo.

VAMOKSEN TOIMINNASSA on mukana kymmeniä vapaaehtoisia, joista iso osa on 25–35-vuotiaita kallioliaisia. Työntekijät pyrkivät löytämään pareja, joilla on

Johanna Roti tapaa työssään vanhuksia, jotka eivät uskalla poistua kotoa.

jotain yhteistä.

”Siitä on syntynyt ihania, eri sukupolvia ylittäviä ystävyysuhteita”, Johanna Roti kertoo.

Vapaaehtoisia löytyy myös naapuriapua tarjoavan verkkopalvelun Nappi Naapurin kautta. Hankkeella on palvelussa oma sivu.

”Ilmoituksessa voi esimerkiksi olla, että 85-vuotias rouva toivoo löytävänsä eläinrakkaan vapaaehtoisen, ja että olisi siko alueella koira omistavaa henkilöä, joka haluaisi tulla piristämään hänen arkeaan”, Roti sanoo.

Hänen mukaansa on asioita, joita kuka tahansa meistä voi tehdä yksinäisyyden torjumiseksi.

”Omalla toiminnalla voi levittää välittämistä. Voi pitää silmät ja korvat auki, puhua ihmisille ja kysyä, mitä kuuluu.”

> In Memoriam

Diakonissa

Seija Ahonpää os. Iltanen

s. 5.5. 1940 k. 6.6. 2016

Sisar Seija tuli oppilaaksi Diakonissalaitokselle 1961, otettiin koesisareksi 1962 ja vihittiin diakonissaksi 1965. Valmistumisen jälkeen hän meni töihin Lohjan seurakuntaan. Tätä seurakuntaa hän palveli koko työuransa.

Sisar Seijan valitsema koesisarlaus: ”Vaikka vuoret järkkäisivät ja kukkulat horjuisivat, minun rakkauteni sinuun ei järky eikä minun rauhanliittoni horju, sanoo Herra, sinun armahtajasi.” Jes. 54:10.

Diakonissa

Tellervo Tissari

s. 24.2. 1924 k. 2.9. 2016

Sisar Tellervo tuli oppilaaksi Diakonissalaitokselle 1946, otettiin koesisareksi 1948 ja vihittiin diakonissaksi 1952. Heti valmistuttuaan sisar Tellervo aloitti työt Diakonissalaitoksen sairaalan leikkaussalissa.

Suurimman osan työhistoriastaan hän toimi leikkauksissa instrumenttihoitajana. Hän erikoistui leikkauksaliosaston sairaanhoitoon, ja sai apulaisosastonhoitajan pätevyyden 1965. Sisar Tellervo palveli Helsingin Diakonissalaitosta koko työuransa. Eläkkeelle hän jäi 1984.

Sisar Tellervon valitsema koesisarlaus: ”Kuinka kallis on sinun armosi, Jumala! Ihmislapset etsivät sinun siipiesi suojaa.”

Diakonissa

Anja Leinonen

s. 31.7. 1926 k. 21.6. 2016

Sisar Anja tuli oppilaaksi Diakonissalaitokselle helmikuussa 1955, otettiin koesisareksi saman vuoden lopussa ja vihittiin diakonissaksi 1956. Opiskelemaan tullessaan sisar Anjalla oli jo suoritettuna teologian kandidaatin tutkinto ja hänellä oli työkokemusta Suomen Lähetysseuran kotimaan työstä. Diakonissaksi valmistumisen jälkeen hän palveli sairaalamme sielunhoitotyössä ja opettajana diakonissakoulussa.

Koulun rehtorina hän toimi vuosina 1957–1959 ja Viesti-lehden toimittusihteerinä vuosina 1956–1959. Sisar Anja siirtyi seurakuntatyöhön Huopalahden seurakuntaan vuonna 1959. Vuodesta 1962 hän toimi lehtorina Pohjois-Haagan Yhteiskoulussa. Eläkkeelle hän jäi 1974.

Sisar Anjan diakonissavihkimyslause: ”Jumala on se, joka teissä vaikuttaa sekä tahtomisen että tekemisen, että hänen hyvä tahdonsa tapahtuisi.” Fil. 2:13

Karin Strandberg

Johtava diakonissa
Ledande diakonissan

Rajoja ylittävää lähimmäisenrakkautta

MITÄ TARKOITAA LÄHIMMÄISENRAKKAUS, tämä diakonian tunnusmerkki? Kuinka tulkitsemme sitä suhteessa ammatillisuuteen? Lähimmäisenrakkkaus, kutsumus ja tehtävä, nähtiin erityisesti aikaisempina vuosikymmeninä tiettyjen ammattikuntien velvollisuutena. Pappien, diakonissojen, lähetystyöntekijöiden ja myös sairaanhoitajien työnä oli harjoittaa kutsumusta. Sen tuloksena saattoi olla tehtäviä, jotka monien silmissä olivat sekä vaarallisia että epärealistisia. Ovatko kutsumus ja ammatillisuus silloin toistensa vastakohtia?

Saako kutsumus johtaa ihmistä, saako eläytyä tunteineen, onko se epäammattillista? Tärkeää on kysyä aina valppaasti: kenen tarpeesta on kysymys? Mutta tapahtuuko hoitosuhteessa mitään parantavaa, jos hoitaja ei ole aidosti paneutunut? Tuleeko meistä silloin ”vain kumiseva vaski tai helisevä symbaali”?

Lähimmäisenrakkkaus on parhaimmillaan hoidossa ja diakoniassa, kun sitä toteuttavat ihmiset, jotka hankkivat ammatillista osaamista, joilla on empatiaa ja jotka samanaikaisesti osaavat vetää rajoja. Tämä päivän diakoniset hoitometodit alleviivaavat myös toisen aikuisuutta: vastuun antamista ja hänen auttamistaan löytämään ja ehkä myös laajentamaan rajojaan. Vaikeissa elämäntilanteissa olevien ihmisten parissa tehtävässä työssä tämä voi sisältää myös eettisen ongelman. Kuka meistä tietää, mikä on parasta toiselle?

Eräissä seurakunnassa muuttamat rohkeat vanhemmat naiset ovat kutsuneet nuoria turvapaikanhakijoita kesämökeilleen ja antaneet heille mielekkäitä tehtäviä. He ovat tulleet heidän ystävikseen. He ovat ilmaisseet kirjallisesti, mitä he pitävät vääränä ja epäinhimillisenä ja allekirjoittaneet paperin: ”Isoäidit ilman rajoja”. Nämä isoäidit tekevät arvokasta rakkautta, diakoniaa. Samaa löydämme myös Diakonissalaitoksen monissa vapaaehtoisissa: he tarjoavat läsnäoloaan ja ystävyyttään. Taustaorganisaatio vastaa ammatillisesta tuesta; molempia tarvitaan!

Kun muukalaisvihamielisyys nostaa päätään, meidän tulee yhdessä ilman rajoja toimivien isoäitien kanssa soveltaa Diakonissalaitoksen omaa sloganian rajoja ylittävää lähimmäisenrakkautta. Korinttilaiskirjeen jae alkaa: ”Vaikka minä puhuisin ihmisten ja enkelien kielillä mutta minulta puuttuisi rakkkaus, olisin vain kumiseva vaski tai helisevä symbaali.”

Nämä sanat halusi perustajamme Aurora Karamzin kai-verrettavaksi hautakiveensä.

Gränsöverskridande nästankärlek

VAD BETYDER ORDET NÄSTANKÄRLEK – detta diakonins kännetecken – och hur skall man tolka ordet i relation till begreppet professionalitet? Nästankärlek, uttryckt i kallelse och uppdrag – såg man speciellt under tidigare årtionden som vissa yrkesgruppers uppgift. Det var prästernas, diakonissornas, missionärernas och varför inte också sjuksköterskornas arbete att utöva ett kall. Kallelse kunde resultera i uppdrag som i mångas ögon var både farliga och orealistiska. Kallelse och professionalitet – är de varandras motsatser?

Får man styras av sin kallelse – får man engagera sig känslomässigt, är det oprofessionellt? Viktigt är förvisso att alltid vara uppmärksam på frågan: Vems behov handlar det om? Men, sker det något helande i en vårdrelation om det från vårdarens sida inte finns ett äkta engagemang? Blir vi då bara ”ekande brons eller en skrällande cymbal?” för att citera Bibelns ord, i det vi kallar Kärlekens Höga visa.

Nästankärlek, när den är som bäst, inom vård och diakoni, förverkligas av människor som skaffar sig professionellt kunnande, som besitter empati, och samtidigt kan dra gränser. Dagens diakonala vårdmetoder understryker också betydelsen av att bemyndiga den andra – ge ansvar och hjälpa henne att hitta och kanske utvidga sina gränser. I arbete bland människor i utsatta livssituationer kan detta innebära etiska dilemman. Vem av oss vet, vad som är det bästa för den andra?

Några modiga äldre damer i en församling har inbjudit unga asylsökande till sina sommarställen, gett dem meningsfulla uppgifter. Blivit deras vänner. De har skriftligt tagit ställning för det som de anser fel och omänskligt, och undertecknat sin skrivelse: Hälsningar: ”Grandmaas without borders” – ”Mormödrar utan gränser”! De gör ett värdefullt kärleksarbete... diakoni. Samma mönster hittar vi också bland Diakonissanstaltens många frivilliga medarbetare: man erbjuder sin närvaro och sin vänskap. Bakgrundsorganisationen står för det professionella stödet – men båda behövs!

När främlingsfientlighet sticker upp sitt huvud – då behöver vi tillsammans med ”mormödrar utan gränser” tillämpa Diakonissanstaltens egen slogan ”gränsöverskridande nästankärlek”. Versen ur Korintierbrevets 13 kapitel, börjar: ”Om jag talade både människors och änglars språk, men saknar kärlek, är jag bara ekande brons, en skrällande cymbal.”

Dessa ord ville Diakonissanstaltens grundare, Aurora Karamzin att man skulle inrista på hennes gravsten.

**”NUORILLE VAMOS ON
ONNENPOTKU: TÄÄLLÄ
SAA VERTAISTUKEA,
SUA YMMÄRRETÄÄN,
KUUNNELLAAN
EIKÄ SYYTELLÄ
VAAN OHJATAAN
ETEENPÄIN ELÄMÄSSÄ.”**

– Hanna-Kaisa, 22, Helsinki

iVAMOS!
HELSINGIN DIAKONISSALAITOS

Helsingissä, Espoossa, Lahdessa, Kuopiossa ja Turussa asuu lukuisia syrjäytyneitä nuoria. He ovat pudonneet koulu- ja työelämän ulkopuolelle. Moni nuori kamppailee yksinäisyyden, rahahuolien, mielenterveysongelmien tai päihteiden kanssa. Me Vamoksessa haluamme auttaa heidät takaisin ihmisten pariin, kouluun ja töihin. Mutta emme pysty siihen yksin.

Siksi käynnistimme kampanjan, jonka tavoitteena on pysäyttää nuorten syrjäytyminen Vamos-kaupungeissa. Tee vuoden paras päätös, ja lahjoita joulukortti- ja joululahjarahat nuorten hyväksi. Yksi nuori ohjataan takaisin koulu- tai työelämään 1700 eurolla. Lue lisää Vamoksen työstä: vamosnuoret.fi.

**Pysäytä nuorten
syrjäytyminen ja anna
joulun paras lahja!**

Tule mukaan yrityksenä
tai yksityishenkilönä.

hdl.fi/lahjoitus tai
hdl.fi/yrityslahjoitus

Kiitos avustasi!

#paraslahja #lahjanuorille

**HELSINGIN
DIAKONISSALAITOS**